

Εθελοντισμός, Αλληλεγγύη και Ενεργός Πολίτης στη σχολική εκπαίδευση Προτάσεις

Νίκος Γκόβας, Πόπη Κύρδη

Εθελοντισμός, Αλληλεγγύη και Ενεργός Πολίτης στην υποχρεωτική εκπαίδευση: προτάσεις
Αθήνα, Απρίλιος 2016

Συγγραφή: Νίκος Γκόβας, Πόπη Κύρδη

Επιστημονική Υπεύθυνη Έργου: Σεβαστή-Σοφία Ανθοπούλου

Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου
*«Επέκταση της πιλοτικής εφαρμογής του υλικού διδασκαλίας του Εθελοντισμού στα Σχολεία της Ελληνικής
Επικράτειας»*,
που υλοποιούν ο [Δεσμός](#) και το [Ίδρυμα Λαμπράκη](#).

Το έργο υλοποιείται με την ευγενική δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος.

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
1. Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός πολίτης στο ελληνικό σχολείο.....	4
1α. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων και Αναλυτικά προγράμματα	4
1γ. Σχολικά βιβλία.....	5
1δ. Η Ευέλικτη Ζώνη και οι Βιωματικές Δράσεις.....	6
1στ. Μεμονωμένες δράσεις με αναφορά στον εθελοντισμό	8
2. Εθελοντισμός σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα.....	10
3. Προτάσεις για την εισαγωγή του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην υποχρεωτική εκπαίδευση.....	11
Ενδεικτική Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία.....	17
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	18
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	24

Εισαγωγή

Στη σύντομη αυτή μελέτη επιχειρείται η συγκρότηση προτάσεων για την εισαγωγή των εννοιών και της πρακτικής του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Οι προτάσεις αυτές διατυπώνονται με την ολοκλήρωση της πιλοτικής εφαρμογής του προγράμματος «Νοιάζομαι και Δρω. Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός Πολίτης» σε 66 σχολεία, κατά τη σχολική χρονιά 2015-16, και συγκεκριμένα σε Ε΄ και Στ΄ τάξεις του Δημοτικού και το Γυμνάσιο.

Για τη διατύπωση των προτάσεων λαμβάνονται υπόψη:

- Η μελέτη με τίτλο «Ο εθελοντισμός στο σχολείο - προκαταρκτική μελέτη» που δημοσιεύτηκε το Φθινόπωρο 2014 στον ιστότοπο www.noiazomaikaidrw.gr και η οποία συνοπτικά α) αποτυπώνει τα ευρήματα για το θεσμικό πλαίσιο στο σχολείο για τον εθελοντισμό και για τον αν διδάσκεται ο εθελοντισμός στην υποχρεωτική εκπαίδευση, β) ανιχνεύει την ύπαρξη της διδασκαλίας του εθελοντισμού σε εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών, γ) παρουσιάζει τα υπάρχοντα σχετικά με το θέμα εκπαιδευτικά υλικά, δ) παρουσιάζει στοιχεία για την αναγκαιότητα της συστηματικής εισαγωγής του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην υποχρεωτική εκπαίδευση.
- Τα βιβλία του προγράμματος «Νοιάζομαι και Δρω» α) «Οδηγός για τον εκπαιδευτικό» β) «Δραστηριότητες – Ασκήσεις – Τεχνικές για τον εκπαιδευτικό» και γ) «Βιβλίο για το μαθητή», στα οποία παρουσιάζονται οι σχετικές έννοιες (εθελοντισμός, αλληλεγγύη, ενεργός πολίτης κ.ά.) και προτείνεται μεθοδολογία προσέγγισης και συγκεκριμένες δράσεις (αναρτημένα στον ιστότοπο www.noiazomaikaidrw.gr).
- Η υπάρχουσα κατάσταση στην υποχρεωτική εκπαίδευση σε σχέση με θέματα εθελοντισμού και αλληλεγγύης, καθώς και το θεσμικό πλαίσιο στο σχολείο για τον εθελοντισμό.
- Τα Αναλυτικά Προγράμματα, τα Προγράμματα Σπουδών και τα Ωρολόγια Προγράμματα που ισχύουν για τις σχολικές τάξεις που προαναφέρονται.
- Το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων, ενότητες και κεφάλαια που μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για ενασχόληση με το θέμα.
- Η θεματολογία και η δομή των Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων (θεσμοθετημένες προαιρετικές δραστηριότητες του σχολείου με διάρκεια τουλάχιστον 2 μηνών).
- Τρόποι αξιοποίησης του σχολικού χρόνου από τους εκπαιδευτικούς που έλαβαν μέρος στην πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος
- Οι απόψεις που διατύπωσαν οι εκπαιδευτικοί για τη μορφή και τον χρόνο ενασχόλησης με το θέμα, τόσο σε ερωτήσεις που περιλήφθηκαν στο ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του υλικού, όσο και στις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν στις εκδηλώσεις παρουσίασης που διεξήχθησαν στην Πάτρα (15.4.2016) και στη Θεσσαλονίκη (21.4.2016). Στις συζητήσεις συμμετείχαν και κατέθεσαν τις προτάσεις τους σε σχετικό ερώτημα και άλλα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας (Σχολικοί Σύμβουλοι, Διευθυντές Εκπαίδευσης, Υπεύθυνοι Σχολικών Δραστηριοτήτων).

1. Εθελοντισμός – Αλληλεγγύη – Ενεργός πολίτης στο ελληνικό σχολείο

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται και σχολιάζονται στοιχεία σχετικά με τη διδακτική προσέγγιση των εννοιών του εθελοντισμού, της αλληλεγγύης και του ενεργού πολίτη, της αξίας και των χαρακτηριστικών του, καθώς και την ενασχόληση με αυτόν (θεσμοθετημένη πρόβλεψη δράσεων) στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, και συγκεκριμένα στις δυο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου και στο Γυμνάσιο. Τα στοιχεία στηρίζονται στα Προγράμματα Σπουδών και τα Αναλυτικά Προγράμματα του Δημοτικού και Γυμνασίου, στα βιβλία διδασκαλίας των διαφόρων διδακτικών αντικειμένων, καθώς και στις άλλες, θεσμοθετημένες δραστηριότητες της σχολικής ζωής (προαιρετικά προγράμματα, σχολικές εκδηλώσεις κ.ά.). Τα στοιχεία αυτά αποτελούν τη βάση για τη διατύπωση προτάσεων σχετικών με την εισαγωγή οργανωμένου προγράμματος για τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη στο σχολείο.

Συνολικά, ο εθελοντισμός, ενώ δεν αποτελεί διακριτό αντικείμενο διδασκαλίας στο ελληνικό σχολείο, συναντάται ως αναφορά σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα και αποτυπώνεται σε συμπεριφορές και στάσεις εκπαιδευτικών και μαθητών.

1α. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων και Αναλυτικά προγράμματα

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών¹ - ΔΕΠΠΣ είναι το Πρόγραμμα Σπουδών με τη στοχοθεσία κάθε επιστημονικού πεδίου και τις βασικές κατευθύνσεις διδασκαλίας σε κάθε τάξη των πεδίων - μαθημάτων, βάσει του οποίου έχουν γραφτεί τα ισχύοντα σχολικά βιβλία. Τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) είναι τα κείμενα στα οποία δίνονται λεπτομερείς στόχοι και οδηγίες για τη διδασκαλία της κάθε ενότητας.

Είναι σημαντικό να καταγραφεί ότι στην εισαγωγή του ΔΕΠΠΣ αναφέρονται οι εξής γενικές κατευθύνσεις για τη διαμόρφωση του πολίτη του μέλλοντος, προς την κατεύθυνση της ενεργού πολιτεότητας, στις οποίες θα μπορούσε να στηριχτεί η εμπλοκή του εθελοντισμού σε ενότητες μαθημάτων:

«Η εξασφάλιση συνθηκών που επιτρέπουν στο μαθητή να αναπτύξει την προσωπικότητά του [...] καθώς και θετική διάθεση για συνεργασία και αυτενέργεια, μια προσωπικότητα υπεύθυνη, δημοκρατική και ελεύθερη, με κοινωνικές και ανθρωπιστικές αρχές χωρίς θρησκευτικές και πολιτισμικές προκαταλήψεις».

«Η ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας και συλλογικότητας».

Στο Δημοτικό σχολείο, καθώς και στο Γυμνάσιο, δεν υπάρχει μάθημα ή διακριτή ενότητα αποκλειστικά για τον εθελοντισμό.

1β. Το επιστημονικό πεδίο Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών - ΔΕΠΠΣ προβλέπεται το

¹ ΦΕΚ 303, τ. Β - 13/03/2003. Τα Προγράμματα Σπουδών αποτελούν νόμο του ελληνικού κράτους και βάσει αυτών υλοποιείται η διδασκαλία όλων των μαθησιακών αντικειμένων. Εκφράζουν την εκπαιδευτική πολιτική, αναφέρουν τις αρχές και τους στόχους που διέπουν την εκπαίδευση στην Ελλάδα, καθώς και τους επιμέρους στόχους κάθε επιστημονικού πεδίου χωριστά, παρέχοντας παράλληλα επιστημονικές κατευθύνσεις (Ενδεικτικά επιστημονικά πεδία: Γλώσσα, Μαθηματικά, Μελέτη Περιβάλλοντος, Αισθητική Αγωγή).

επιστημονικό πεδίο της *Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής*. Διδάσκεται μέσω του μαθήματος «Μελέτη Περιβάλλοντος» στις τάξεις Α' – Δ' Δημοτικού, του μονώρου μαθήματος «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή» στις τάξεις Ε' και Στ' Δημοτικού και στη Γ' Γυμνασίου. Σε αυτό το επιστημονικό πεδίο δίνονται κατευθύνσεις που μπορούν να συνδεθούν με τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη, κυρίως μέσω των ενοτήτων που αφορούν την ενεργό πολιτεότητα.

Ο εθελοντισμός, αν και δεν αναφέρεται ο όρος με σαφήνεια, μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέεται με έναν από τους γενικούς στόχους που διατρέχουν συνολικά το πεδίο της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, την «καλλιέργεια των κοινωνικών σχέσεων και της κοινωνικής συνοχής, της ατομικής ευθύνης και της κοινωνικής αλληλεγγύης».

Στο μάθημα *Μελέτη Περιβάλλοντος* για τις τάξεις Α'-Δ' Δημοτικού αναφέρονται οι ειδικότεροι στόχοι:

- ∴ «[Οι μαθητές] Να αναπτύξουν δεξιότητες παρέμβασης στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον (οικογένεια, συντροφιά, σχολείο, γειτονιά κτλ.) για την αντιμετώπιση προβλημάτων του ευρύτερου περιβάλλοντος».
- ∴ «Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα αντιμετώπισης προβλημάτων (π.χ. περιβάλλοντος) που αφορούν τη γειτονιά τους».

Στην *Πολιτική και Κοινωνική Αγωγή* για τις τάξεις Ε'-ΣΤ' Δημοτικού αναφέρονται οι στόχοι:

- ∴ «[Οι μαθητές] Να επιθυμούν την ενεργό συμμετοχή τους στην αντιμετώπιση θεμάτων, ζητημάτων και προβλημάτων».
- ∴ «Να αναγνωρίσουν την ανάγκη σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου».
- ∴ «Να αποκτήσουν επίγνωση της ευθύνης και της υποχρέωσης των πολιτών για ενεργό συμμετοχή στις κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες».
- ∴ «Να ενθαρρυνθούν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που να προωθούν την κατανόηση και τη συνεργασία ανάμεσα σε οργανωμένες ομάδες που βρίσκονται στην Ελλάδα».

Στο αντίστοιχο μάθημα *Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή* της Γ' Γυμνασίου αναφέρονται επιμέρους ενότητες όπως «το άτομο και η κοινωνία», «το άτομο και η πολιτεία», «το άτομο και η διεθνής κοινότητα» κ.ά. και προτείνονται εργασίες με θεματικές όπως φτώχεια, ανεργία, καταναλωτισμός, προστασία περιβάλλοντος κ.ά. που θα μπορούσαν να συνδυαστούν με τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη.

1γ. Σχολικά βιβλία

Στα βιβλία του μαθήματος της *Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής* (Ε' και Στ' τάξεις Δημοτικού και Γ' Γυμνασίου) υπάρχουν στοιχεία για κοινωνικές και πολιτειακές δομές, ομάδες στις οποίες ανήκουμε, συμμετοχή, δικαιώματα. Σε αυτό το πλαίσιο αναφέρονται μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και η ανάληψη πρωτοβουλιών ως χαρακτηριστικό του ενεργού πολίτη. Επίσης υπάρχει αναφορά στην εθελοντική δράση μέσω της εκκλησίας και της κοινωνικής της δράσης. Το βιβλίο της Ε' τάξης, συγκριτικά, δίνει πολύ περισσότερες αφορμές για να ανοίξει στην τάξη η συζήτηση για τον εθελοντισμό, τη σημασία του, τα χαρακτηριστικά του, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση σχετικής δράσης. Θίγονται θέματα που μπορούν να αναδείξουν τις σχέσεις ανάμεσα στον πολίτη, τον ενεργό πολίτη, τον ακτιβισμό και τον εθελοντισμό. ⁽²⁾

² «Ο εθελοντισμός στο σχολείο - προκαταρκτική μελέτη» Φθινόπωρο 2014 στην ιστοσελίδα

Στα βιβλία της *Γλώσσας* και τα αντίστοιχα *Τετράδια Εργασιών* του Δημοτικού απαντώνται σποραδικά κείμενα μέσω των οποίων δίνεται η δυνατότητα αναφοράς σε δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης, καθώς και αναφορά σε Οργανώσεις με εθελοντική δράση.

Ομοίως και στα σχολικά βιβλία Γυμνασίου δεν υπάρχει κάποιο διακριτό κεφάλαιο ή ενότητα για τον εθελοντισμό, ή για κάτι άλλο συναφές πχ. αλληλεγγύη, ούτε σχετικές προτεινόμενες δραστηριότητες. Σποραδικές αναφορές γίνονται σε θέματα φιλανθρωπίας μέσα από κάποια αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων στα βιβλία «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» Α', Β' και Γ' Γυμνασίου. Τα κείμενα αυτά έχουν επιλεγεί με διαφορετικό κριτήριο και ενταχθεί σε ενότητες με τίτλο «Η αγάπη για τους συνανθρώπους μας - οι φιλικοί δεσμοί - η αγάπη», αλλά είναι στην ευχέρεια του διδάσκοντος αν θα τα αξιοποιήσει ή όχι στην κατεύθυνση της ενίσχυσης του εθελοντισμού ή της αλληλεγγύης. Ελάχιστες επίσης αναφορές υπάρχουν σε εθελοντικές Οργανώσεις, κυρίως περιβαλλοντικές. Οι αναφορές αυτές περιορίζονται να προτείνουν στους μαθητές να επισκεφτούν τις αντίστοιχες ιστοσελίδες για τη συλλογή πληροφοριών χωρίς καμία αναφορά σε κάποια άλλη δυνατότητα εθελοντικής εμπλοκής.

Στο «Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας» για Α', Β', Γ' Γυμνασίου (εκδ. ΙΤΥΕ 2014), αναφέρονται οι λέξεις «εθελοντής / εθελόντρια» ως εξής: «εθελοντής/εθελόντρια: πρόσωπο που προσφέρει έργο με τη θέλησή του, χωρίς υλική αμοιβή» (σελ 117). Επίσης, στο ίδιο εγχειρίδιο, υπάρχουν επεξηγήσεις των όρων «αλληλεγγύη» και «αλληλέγγυος». Λήμμα για την «φιλανθρωπία» δεν υπάρχει στο ίδιο Λεξικό.

Στα βιβλία *Οικιακής Οικονομίας* υπάρχουν ενότητες που θα μπορούσαν να συνδυαστούν με ένα πρόγραμμα για τον εθελοντισμό, όπως «διαχείριση ανθρωπίνων πόρων», «καταναλωτισμός», «οικολογική κρίση» κ. ά.

Στα βιβλία των *Θρησκευτικών* είναι αρκετές οι αναφορές σε θέματα που άπτονται του εθελοντισμού, στα κείμενα αλλά και στις συνοδευτικές φωτογραφίες με τις λεζάντες τους. Π.χ. στο βιβλίο της Ε' τάξης Δημοτικού γίνεται μνεία εθελοντικών δράσεων (χωρίς να αναφέρεται ρητά ο όρος) και υπάρχει η προτροπή για την ανάληψη ανάλογων πρωτοβουλιών. Μάλιστα προτείνονται όχι μόνο κοινωνικές αλλά και περιβαλλοντικές δράσεις. Επίσης αναφέρονται ως παραδείγματα οργανώσεις με εθελοντική δράση. Αναφέρονται με τους όρους *αγαθοεργία, ελεημοσύνη, αγώνες για δικαιοσύνη, ευθύνη υπευθυνότητα, προσφορά, αγώνας* (Κεφάλαιο Α': Οι αγώνες στη ζωή μας. Κεφάλαιο Γ': Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού. Κεφάλαιο Ε': Αγώνες για έναν κόσμο ανθρωπινότερο). Πρόκειται για ενδιαφέρουσα ερμηνεία του ΔΕΠΠΣ από τη συγγραφική ομάδα, που προτίμησε τη συνεχή αναφορά στη δράση για το κοινό καλό από περισσότερο θεολογικές αναφορές. Αντίθετα, στο βιβλίο *Θρησκευτικών* της Στ' τάξης ουδεμία αναφορά σε δράσεις προς την κοινότητα και ανάληψη πρωτοβουλιών υπάρχει.

1δ. Η Ευέλικτη Ζώνη και οι Βιωματικές Δράσεις

Η Ευέλικτη Ζώνη στο Δημοτικό και οι Βιωματικές Δράσεις στο Γυμνάσιο αποτελούν το «χώρο» όπου **μέσα** στο ωρολόγιο πρόγραμμα **όλοι** οι μαθητές μπορούν να πάρουν μέρος σε μικρές ή μεγαλύτερες εργασίες και προγράμματα δράσεων με διεπιστημονικά, διαθεματικά ή άλλα χαρακτηριστικά.

Μέχρι και το σχολικό έτος 2015-16, στο Αναλυτικό Πρόγραμμα όλων των τάξεων Δημοτικού προβλεπόταν η Ευέλικτη Ζώνη, όπου υλοποιούνταν σχέδια εργασίας (project) με θέματα της επιλογής του εκπαιδευτικού, στην καλύτερη περίπτωση σε συνεργασία με τους μαθητές. Ήταν οι ώρες στις οποίες θα μπορούσαν να αναπτυχθούν σχέδια εργασίας και δράσεις για τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη. Η ζώνη αυτή καταργήθηκε για τις Ε΄ και Στ΄ τάξεις με απόφαση του υπουργού Παιδείας (Φ12/657/70691/Δ1/ΦΕΚ 1324, τ. Β΄, 11-5-2016). Στην ίδια απόφαση ορίζεται ότι στην 3η ώρα του Ολοήμερου Προγράμματος³ γίνεται επιλογή διδακτικού αντικειμένου, ένα από αυτά είναι οι Πολιτιστικοί Όμιλοι. Στους Πολιτιστικούς Ομίλους θα μπορούσαν να επιλεγούν δράσεις με θέμα τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη.

Το μάθημα *Βιωματικές Δράσεις* στο Γυμνασίου περιλαμβάνει τα πεδία Σχολική Κοινωνική Ζωή στην Α΄ Γυμνασίου, Αθλητισμός και Πολιτισμός στη Β΄ Γυμνασίου, Τοπική Ιστορία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στη Γ΄ Γυμνασίου. Δίνεται η δυνατότητα, κάτω από προϋποθέσεις, να υλοποιηθούν προγράμματα για τον εθελοντισμό ή προγράμματα με άλλη θεματική εστίαση, αλλά συναφή με τον εθελοντισμό.

1ε. Τα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων

Τα θεσμοθετημένα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων είναι **προαιρετικές** δράσεις που υλοποιούνται τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, εφόσον το αποφασίσει μια σχολική ομάδα (αμιγές σχολικό τμήμα ή ομάδα μαθητών/τριών από διαφορετικά τμήματα ή και τάξεις) με έναν ή περισσότερους εκπαιδευτικούς, γύρω από θέμα περιβαλλοντικό, πολιτιστικό, αγωγής υγείας, κοινωνικό κ.ά. Έχουν διάρκεια από 2-6 μήνες και διακρίνονται σε προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Πολιτιστικών Θεμάτων, Αγωγής Υγείας και Αγωγής Σταδιοδρομίας (μόνο στη δευτεροβάθμια). Η θεματολογία των προγραμμάτων αυτών είναι ευρύτατη, υπερβαίνει την τυπολογία τους. Κάθε εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές του μπορούν να επιλέξουν ελεύθερα από μια μεγάλη λίστα ή να εντάξουν στα προγράμματα αυτά ένα θέμα που τους ενδιαφέρει να διερευνήσουν, μπορούν να δώσουν χαρακτηριστικά και ιδιαίτερους στόχους, ανάλογα με τις ανάγκες τους και μπορούν ακόμα να ασχοληθούν σε βάθος με ζητήματα της επικαιρότητας.

Στόχοι των Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων είναι η καλλιέργεια στάσεων, η διαμόρφωση αξιών, η ισότιμη συμμετοχή και συνεργασία κατά την έρευνα και τις ποικίλες δράσεις γύρω από το θέμα, η ανάληψη πρωτοβουλιών, το άνοιγμα του σχολείου προς την κοινότητα. Οι μαθητές δεν βαθμολογούνται, αντίθετα μέσα από τη συζήτηση αναδιαμορφώνουν, εφόσον το θελήσουν, το περιεχόμενο του προγράμματος (διαμορφωτική αξιολόγηση). Πρόκειται για ένα πεδίο, μέσα στο αυστηρό σχολικό πρόγραμμα, ελεύθερης σκέψης και έκφρασης, όπου αναδεικνύονται τα ενδιαφέροντα των μαθητών και διαμορφώνονται τα χαρακτηριστικά του ενεργού πολίτη.

Ένας άλλος τύπος μακρόχρονου προαιρετικού προγράμματος είναι τα e-Twinning, συνεργασίες σχολείων από διαφορετικές Ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες γίνονται κυρίως

³ Το Ολοήμερο Πρόγραμμα παρακολουθούν, μετά από αίτηση των γονέων τους, παιδιά εργαζομένων. Υλοποιείται μετά τις 13:15, δηλαδή μετά το πέρας του υποχρεωτικού ωραρίου. Στο ολοήμερο εγγράφονται προαιρετικά οι μαθητές από την αρχή της σχολικής χρονιάς, με υποχρεωτική παρακολούθηση.

Περιλαμβάνει προετοιμασία - μελέτη για την επόμενη μέρα, και στη συνέχεια δραστηριότητες Φυσικής Αγωγής, Τεχνών, διδασκαλία Ξένης Γλώσσας, Η/Υ και *Πολιτιστικούς Ομίλους*. Το περιεχόμενο του προγράμματος των δραστηριοτήτων (3^η ώρα Ολοήμερου) καθορίζεται από τις σχετικές δηλώσεις των γονιών στην αρχή του έτους, σε συνδυασμό με τη διαθεσιμότητα στην τοπική Διεύθυνση Σπουδών εξειδικευμένων εκπαιδευτικών. Το περιεχόμενο του προγράμματος των δραστηριοτήτων (3^η ώρα Ολοήμερου) καθορίζεται από τις σχετικές δηλώσεις των γονιών στην αρχή του έτους, σε συνδυασμό με τη διαθεσιμότητα στην τοπική Διεύθυνση Σπουδών εξειδικευμένων εκπαιδευτικών.

Οι *Πολιτιστικοί Όμιλοι* πραγματοποιούνται εφόσον υπάρξει ενδιαφέρον από ικανό αριθμό μαθητών.

μέσω διαδικτυακής επικοινωνίας, πάνω σε ένα κοινό θέμα.

Τα Προγράμματα αυτά στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση υλοποιούνται **εντός** του σχολικού ωραρίου, συνήθως στον χρόνο της Ευέλικτης Ζώνης (μέχρι και το 2015-2016), αλλά και, σπανιότερα, με διάχυση στα διαφορετικά πεδία του Αναλυτικού Προγράμματος. Δυνατότητα υλοποίησης δίνεται επίσης στο Ολοήμερο Πρόγραμμα καθώς και στο πλαίσιο των μαθημάτων που διδάσκουν ειδικότητες (ξένων γλωσσών, πληροφορικής, τεχνών, φυσικής αγωγής). Στο Γυμνάσιο υλοποιούνται για 2 ώρες την εβδομάδα, **εκτός** του διδακτικού ωραρίου (απογεύματα, Σάββατα ή Κυριακές) από τον Οκτώβριο μέχρι και το Μάιο με προαιρετική συμμετοχή τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς.

Στη θεματολογία των προγραμμάτων αυτών συναντάται ο εθελοντισμός είτε ως θέμα (σπάνια) είτε ως οριζόντιος άξονας σε άλλα θέματα. Π.χ. σε ένα πρόγραμμα με θέμα την ανακύκλωση, οργανώνονται δράσεις ενημέρωσης και προώθησης της συστηματικής συγκέντρωσης ανακυκλώσιμων υλικών, σε πρόγραμμα με θέμα την υιοθεσία ενός πάρκου ή μνημείου δράσεις για τη βελτίωση και προστασία του χώρου. Επίσης, κατά την πραγματοποίηση των προγραμμάτων είναι αρκετά συνηθισμένη πρακτική η επαφή με εθελοντικές ομάδες και οργανώσεις που δραστηριοποιούνται τοπικά, πανελλαδικά ή και διεθνώς. Δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να γνωρίσουν το έργο εθελοντικών οργανώσεων ή και να έρθουν σε επαφή με μέλη τους και να αξιοποιήσουν το υλικό τους.

Πρόκειται για μια μορφή προγραμμάτων που προάγουν το έθος του εθελοντισμού.

Ο αριθμός των εκπαιδευτικών και των μαθητών που υλοποιούν προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση διαρκώς αυξάνεται, παρότι η ενασχόληση με ένα τέτοιο πρόγραμμα απαιτεί περισσότερες ώρες εθελοντικής δουλειάς τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς για τις επαφές, την προετοιμασία, τη συμμετοχή σε απογευματινές συναντήσεις και επιμορφώσεις. Και τούτο παρά το γεγονός ότι, αντίθετα με τις κατά καιρούς εξαγγελίες για σχολείο ανοιχτό στη κοινωνία, η επίσημη γραφειοκρατία και το θεσμικό πλαίσιο είναι τόσο αυστηρά, που στην πράξη καθιστούν πάρα πολύ δύσκολη την συνεργασία των σχολείων με οργανώσεις μη τυπικής εκπαίδευσης, όπως οι περιβαλλοντικές, πολιτιστικές ή κοινωνικές οργανώσεις, οι επιστημονικές ενώσεις και άλλοι φορείς που θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν τους μαθητές με πρότυπα και ιδέες.

Θέματα στα οποία έχει δοθεί έμφαση τα τελευταία χρόνια είναι η κατανόηση της ετερότητας, η πρόληψη του ρατσισμού, τα δικαιώματα, η αγωγή για τη δημοκρατία και τον ενεργό πολίτη, το αειφόρο σχολείο, το νερό, η ανακύκλωση, η πρόληψη της βίας, η διαπολιτισμικότητα (περισσότερα βλ. «Ο εθελοντισμός στο σχολείο - προκαταρκτική μελέτη» Φθινόπωρο 2014 στην ιστοσελίδα www.noiazomaikaidrw.gr)

1στ. Μεμονωμένες δράσεις με αναφορά στον εθελοντισμό

Κατά καιρούς, και συνήθως με επετειακό χαρακτήρα, τόσο το Υπουργείο Παιδείας όσο και διάφορες οργανώσεις στέλνουν στα σχολεία εγκυκλίους και προσκλήσεις με τις οποίες προτείνουν διάφορες δράσεις που έχουν χαρακτηριστικά εθελοντισμού. Επίσης δράσεις προτείνονται και από την τοπική αυτοδιοίκηση.

Συνήθως οι δράσεις που προτείνονται είναι η ανάληψη μιας μικρής πρωτοβουλίας σε τοπικό επίπεδο, π.χ. καθαρισμός παραλίας, κάποιος θεματικός διαγωνισμός (εικαστικής έκφρασης, λογοτεχνικής δημιουργίας κ.ά.), η επίσκεψη σε κάποιο χώρο που συνδέεται

με εθελοντική δραστηριότητα, η επίσκεψη εκπροσώπων εθελοντικών ομάδων στο σχολείο, η ενίσχυση ορισμένων φορέων με εθελοντική δράση με τρόφιμα ή σχολικό υλικό και αντίστοιχα η συγκέντρωση τροφίμων ή άλλων αντικειμένων. Συνήθως η υπόδειξη του Υπουργείου είναι ότι οι δράσεις αυτές «δεν πρέπει να παρακωλύουν τα μαθήματα», δηλωτικό των προτεραιοτήτων του.

Στο κείμενο «Ο εθελοντισμός στο σχολείο - προκαταρκτική μελέτη» (Φθινόπωρο 2014 αναρτημένο στην ιστοσελίδα www.noiazomai.kaidgw.gr) περιλαμβάνονται σχετικά παραδείγματα (2.4α).

2. Εθελοντισμός σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα

Παρακάτω γίνεται μια συνοπτική αναφορά για τον εθελοντισμό σε εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών.

Η έρευνα έγινε στα Αναλυτικά Προγράμματα αγγλοσαξονικών κυρίως χωρών, όπως η Αγγλία, η Αυστραλία, ο Καναδάς, αλλά και χωρών όπως η Γερμανία, η Γαλλία, οι ΗΠΑ, και οι Σκανδιναβικές χώρες και είναι μόνο ενδεικτική.

Στα Εθνικά Αναλυτικά Προγράμματα Αγγλίας, Αυστραλίας, Καναδά, αλλά και στα αντίστοιχα Προγράμματα Σπουδών για την υποχρεωτική εκπαίδευση στη Γαλλία, Γερμανία, ΗΠΑ και Σκανδιναβικές χώρες διαπιστώνεται ότι:

α) Ο εθελοντισμός δεν εμφανίζεται ως διακριτό μάθημα ενταγμένο στο ωρολόγιο πρόγραμμα, ούτε υπάρχει βιβλίο αποκλειστικά για τον εθελοντισμό. Όμως ενθαρρύνονται οι εθελοντικές δράσεις τόσο στην σχολική ζωή όσο και προς την τοπική κοινωνία.

β) Πολλές και ποικίλες μη κυβερνητικές εθελοντικές οργανώσεις υλοποιούν προγράμματα με τα σχολεία.

γ) Συναντάται το μάθημα της «πολιτειότητας» (citizenship ή active citizenship) αντίστοιχο με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής του ελληνικού σχολείου, σε όλες τις παραπάνω αναφερόμενες χώρες στο οποίο μπορεί να ανιχνευτούν θέματα σχετιζόμενα με τον εθελοντισμό.

δ) Συναντάται η παροχή υπηρεσίας στην κοινότητα, από μαθητές άνω των 16 ετών και φοιτητές, η οποία έχει όμως υποχρεωτικό χαρακτήρα και συνδέεται με βαθμολογία. Αν και έχει τα χαρακτηριστικά της συστηματικής προσφοράς, δεν έχει τα χαρακτηριστικά του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης.

Αναλυτικότερη παρουσίαση περιέχεται στην προκαταρκτική μελέτη «Ο εθελοντισμός στο σχολείο - προκαταρκτική μελέτη» (Φθινόπωρο 2014 αναρτημένο στην ιστοσελίδα www.noiazomaikaidrw.gr)

3. Προτάσεις για την εισαγωγή του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην υποχρεωτική εκπαίδευση

Στην παρακάτω ενότητα γίνεται μια σύντομη περιγραφή των προτάσεων για την κάλυψη του κενού που υπάρχει στην προώθηση του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Παρουσιάζονται στοιχεία για την αναγκαιότητα της συστηματικής εισαγωγής του εθελοντισμού, της αλληλεγγύης και της ενεργού πολιτειότητας στην υποχρεωτική εκπαίδευση και διατυπώνονται σκέψεις για πιθανούς τρόπους ένταξης του θέματος στο υπάρχον πλαίσιο.

Εισαγωγή του εθελοντισμού και αλληλεγγύης στο σχολείο

Γιατί

Η συνειδητή συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις με εθελοντικό χαρακτήρα μπορεί να αποτελέσει **τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών προς την κατεύθυνση της ενεργού πολιτειότητας**, του πολίτη που ενδιαφέρεται για ό,τι συμβαίνει στην κοινότητα, συμμετέχει και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες⁴. Η εκπαίδευση για την ιδιότητα του ενεργού πολίτη δεν στοχεύει απλώς στη διαμόρφωση ενός ενημερωμένου και πληροφορημένου πολίτη-μαθητή, αλλά πρέπει να βοηθάει τον μαθητή να αναπτύξει εργαλεία γνώσης και κατανόησης και να καλλιεργήσει τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τις αξίες που του δίνουν τη δυνατότητα ενεργού και υπεύθυνης συμμετοχής⁵.

Κίνητρα

Ένα ερώτημα που τίθεται για τη σχέση εθελοντισμού, αλληλεγγύης και ενεργού πολιτειότητας, είναι το γιατί οι μαθητές, αν και φαίνεται να συμμετέχουν πολύ πρόθυμα σε δραστηριότητες εντός σχολικού πλαισίου, εκδηλώνουν ένα είδος πολιτικής και κοινωνικής απάθειας ως ενήλικες (Καρακατσάνη 2008). Υπάρχει ανάγκη για προτάσεις που αναδεικνύουν τα πιθανά κίνητρα για την εμπλοκή των νέων σε δράσεις εθελοντικού χαρακτήρα ή συμμετοχής στα κοινά. Κατά την Gallagher (University of Toronto) είναι κρίσιμο να μάθουμε μαζί με τους νέους για το τι **ελπίζουν**, για ποιους και για τι **νοιάζονται** και για το πώς αυτή η «**ελπίδα**» (hope) και η «**φροντίδα**» (care) επηρεάζουν την συμμετοχή τους στην πολιτική, οικονομική, πολιτιστική ζωή της τοπικής αλλά και της διεθνούς κοινότητας.

Δυνατότητες ένταξης στο σημερινό σχολικό πρόγραμμα

Ο ορισμός του εθελοντισμού⁶, εξετάζοντας τα επί μέρους χαρακτηριστικά του και τη

⁴ Στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας και προς επίτευξη του στρατηγικού στόχου να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση «ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο για την επόμενη δεκαετία», η ενεργός πολιτειότητα (active citizenship), καθορίστηκε ως ένας από τους 13 μελλοντικούς στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων. «Στόχος 2.3. : Υποστήριξη της ενεργοποίησης του πολίτη, της ισότητας των ευκαιριών και της κοινωνικής συνοχής», ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΕ, Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης», αριθ. 5980/01, EDUC 23, Βρυξέλλες, 14-2-2001.

⁵ ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ, Δ., «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Πολιτικής Εκπαίδευσης. Επαγγελματισμός, αυτοανάπτυξη και διδακτικές στρατηγικές» στο ΜΠΑΛΙΑΣ Σ. (επιμ), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2008.

⁶ Ο όρος εθελοντισμός, γενικά, αναφέρεται στην ηθελημένη πράξη για κάποιο κοινωφελή σκοπό χωρίς κάποιο υλικό ή άλλο αντάλλαγμα. Ως εκ τούτου, εθελοντής είναι ο πολίτης που προσφέρει ανιδιοτελώς χρόνο ή γνώση για χρήσιμες δράσεις προς όφελος άλλων, χωρίς να περιμένει αντάλλαγμα.

διάκρισή του από άλλες έννοιες, αντιβαίνει με την εισαγωγή του ως αυτοτελές γνωστικό αντικείμενο - μάθημα όπου η επίδοση του μαθητή θα εξετάζεται και θα αξιολογείται. Κάθε σχολικό μάθημα έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Μια δράση επιβεβλημένη από το σχολικό πρόγραμμα δεν μπορεί να θεωρηθεί εθελοντική. Εξάλλου η βαθμολόγηση του μαθητή αντιβαίνει στην ανιδιοτελή προσφορά, αφού έχει τον χαρακτήρα ανταλλάγματος.⁷

Είναι όμως πολύ σημαντική η εισαγωγή του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης ως **καλλιέργεια προσωπικής στάσης και κοινωνικής συνείδησης**, ως διάσταση της αγωγής του ενεργού πολίτη. Δηλαδή η εισαγωγή του με διακριτό τρόπο σε ζώνες του σχολικού προγράμματος και στις Σχολικές Δραστηριότητες όπου αποφασίζει ο εκπαιδευτικός, και σε ορισμένες περιπτώσεις σε συνεργασία με τους μαθητές, το περιεχόμενο.

Συγκεκριμένα, η προσέγγιση του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης στο σχολείο μπορεί να γίνει:

Μέσα από υπάρχοντα μαθήματα-γνωστικά αντικείμενα για όλους τους μαθητές

Α) Υπάρχει το **μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** μέσα από το οποίο μπορεί να προσεγγιστούν οι έννοιες του εθελοντισμού, της αλληλεγγύης και του ενεργού πολίτη. Επιπλέον, προτείνεται, σε περίπτωση αναμόρφωσης του Προγράμματος Σπουδών, η **διακριτή παρουσία του θέματος** στα μαθήματα της Μελέτης Περιβάλλοντος (σε περίπτωση επέκτασης στις τάξεις Α'-Δ') και της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής, είτε με αξιοποίηση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού του *Νοιάζομαι και Δρω* σε ενότητες οι οποίες έχουν σχέση με την κοινωνική ζωή, τη συμμετοχή και την αλληλεγγύη, είτε με τη ρητή δυνατότητα να υλοποιήσει η τάξη ένα μεγαλύτερης διάρκειας σχέδιο εργασίας στο πλαίσιο του συγκεκριμένου διδακτικού αντικειμένου.

Β) Ο εθελοντισμός και η αλληλεγγύη μπορούν να προσεγγιστούν και να αποτελέσουν **διακριτή ενότητα/προέκταση σε διάφορα μαθήματα** του σχολικού προγράμματος (Λογοτεχνία, Οικιακή Οικονομία, Ξένες Γλώσσες, Αισθητική Αγωγή, ΤΠΕ, Ιστορία, Θρησκευτικά κ.ά).

Υπάρχει δυνατότητα στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, ένα ποσοστό (10%) του χρόνου που διατίθεται σε κάθε μάθημα⁸ μέσα στο σχολικό έτος για διαθεματικά σχέδια εργασίας σχετικά με το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο, να προσαρμοστεί από τον εκπαιδευτικό ώστε να προσεγγιστούν οι έννοιες του εθελοντισμού, της αλληλεγγύης και του ενεργού πολίτη. Με τη βοήθεια του σχετικού εκπαιδευτικού υλικού και σε συνδυασμό με τους στόχους του γνωστικού αντικειμένου μπορεί ο εκπαιδευτικός να σχεδιάσει μια σειρά μαθημάτων (σχέδια εργασίας) που να εστιάζουν σε θέματα εθελοντισμού και αλληλεγγύης. Η παραπάνω προσέγγιση επιτρέπει σε όποιον εκπαιδευτικό θέλει να υλοποιήσει τέτοιες εργασίες στο μάθημά του ακόμα κι αν ουδείς άλλος στο σχολείο ήταν πρόθυμος για κάτι ανάλογο.

Γ) Σε σχολεία όπου οι συνθήκες (συνεργασίας κ.ά.) το επιτρέπουν, με κατάλληλο

⁷ Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στο πρόγραμμα *Νοιάζομαι και Δρω* 2015-2016, σε σχετικό ερωτηματολόγιο απορρίπτουν με συντριπτική πλειοψηφία την εισαγωγή διακριτού μαθήματος για τον εθελοντισμό και προτείνουν άλλες συνδυαστικές προσεγγίσεις ως περισσότερο αποτελεσματικές.

⁸ Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ, ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαθέσει το 10% των ωρών διδασκαλίας του κάθε διδακτικού αντικειμένου σε διαθεματικό σχέδιο εργασίας, σχετικό με το συγκεκριμένο αντικείμενο, προκειμένου να συμπληρώσει εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες».

σχεδιασμό είναι δυνατό η παραπάνω προσέγγιση της διακριτής ενότητας εντός ενός μαθήματος να επεκταθεί και σε περισσότερα του ενός μαθήματα. Δηλαδή, δύο, τρεις ή περισσότεροι εκπαιδευτικοί διαφόρων μαθημάτων μπορούν να σχεδιάσουν, καθένας στο αντικείμενο του, μια σειρά μαθημάτων σχετικά με τα θέματα του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης ως ένα διακριτό «ένθετο». Ο καλός σχεδιασμός και η συνεργασία θα εξασφαλίσει την μη επικάλυψη και την συμπληρωματικότητα. Η προσέγγιση έχει περισσότερο έντονα τα στοιχεία ενός **διεπιστημονικού ή διαθεματικού project** που υλοποιείται εντός σχολικών ωρών και αποτελεί προϊόν συνεργασίας εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων.

Επίσης μπορεί κάθε εκπαιδευτικός να αξιοποιεί ενότητα /ενότητες του γνωστικού αντικείμενου που διδάσκει και που έχουν σχέση με το θέμα κι έτσι, σωρευτικά, σε όλο το σχολείο υλοποιούνται δράσεις σχετικές με τον εθελοντισμό (Βλέπε στο παράρτημα παράδειγμα από σχολείο που συμμετείχε στο *Νοιάζομαι και Δρω* κατά την πιλοτική εφαρμογή του, το σχολικό έτος 2015-16).

Δ) Επίσης, η παραπάνω προσέγγιση μπορεί πραγματοποιηθεί **με διάχυση σε όλα τα διδακτικά αντικείμενα** (στο Δημοτικό), οπότε ο εκπαιδευτικός αξιοποιεί ενότητα /ενότητες διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων που έχουν σχέση με το θέμα.

Παραδείγματα:

- ∴ Στο Δημοτικό, παράλληλα με ενότητες του μαθήματος «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή» που μπορούν να αποτελέσουν έναυσμα για την ενασχόληση με τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη, να γίνεται ταυτόχρονη αξιοποίηση της δυνατότητας υλοποίησης διαθεματικού σχεδίου εργασίας (project) στο 10% διδακτικού χρόνου του μαθήματος⁹. Για παράδειγμα προτείνεται διαθεματικό σχέδιο εργασίας με θέμα «Το έργο της UNICEF»¹⁰. Ας σημειωθεί ότι το μάθημα διδάσκεται 1 ώρα την εβδομάδα – το 10% ενός μονώρου μαθήματος είναι συνολικά 3 διδακτικές ώρες.
- ∴ Όταν δίνεται αφορμή από το περιεχόμενο ενότητων κυρίως του μαθήματος της γλώσσας ή κειμένων από τα ανθολόγια, καθώς και της Ιστορίας. Για παράδειγμα, στην Ιστορία, τα κείμενα που αναφέρονται στην προσφυγιά μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για συζήτηση και σύγκριση με το σημερινό προσφυγικό ζήτημα και τον ρόλο των εθελοντών στην αντιμετώπισή του.
- ∴ Στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής, ως σχέδιο εργασίας για τον εθελοντισμό στον χώρο του αθλητισμού, αλλά και την συγκρότηση ομάδας μαθητών για εθελοντική διδασκαλία παιχνιδιών, χορών και αθλημάτων σε άλλα παιδιά, αγώνες για την ενίσχυση δομών αλληλεγγύης και εθελοντισμού κ.ά.
- ∴ Στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών με παρουσίαση Διεθνών Οργανισμών, συνεντεύξεων εθελοντών κ.ά.
- ∴ Στο μάθημα των ΤΠΕ, ως αναζήτηση και καταγραφή φορέων και δράσεων εθελοντισμού αλλά και δημιουργία παρουσιάσεων, ταινιών, blog, ηλεκτρονικής πλατφόρμας, ιστότοπου κ.ά.¹¹

⁹ Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ, ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαθέσει το 10% των ωρών διδασκαλίας του κάθε διδακτικού αντικείμενου σε διαθεματικό σχέδιο εργασίας, σχετικό με το συγκεκριμένο αντικείμενο, προκειμένου να συμπληρώσει εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες».

¹⁰ «Το έργο της UNICEF: Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με σκοπό τη μελέτη και τη συλλογή στοιχείων που αφορούν τις επιμέρους δραστηριότητες και αρμοδιότητες της, την οργάνωση και την παρουσίαση ενημερωτικού οπτικοακουστικού υλικού σε επιμέρους εξειδικευμένα θέματα, κ.λπ.». ΔΕΠΠΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

¹¹ Ένα παράδειγμα: Βλαχογιάννη, Ελένη, Ιστότοπος για τον εθελοντισμό. Σενάριο για τη μύηση στον

- ∴ Στην Αισθητική Αγωγή (εικαστική έκφραση, εικαστικές παρεμβάσεις με εθελοντική βάση για την αναβάθμιση του σχολείου, ενός δημόσιου χώρου κοκ, υλοποίηση θεατρικής ή μουσικής παράστασης με χαρακτήρα εθελοντικής προσφορά κ.ά.)

Στην Ευέλικτη Ζώνη και στο Ολοήμερο Πρόγραμμα στο Δημοτικό

Στην Ευέλικτη Ζώνη σε περίπτωση επέκτασης του προγράμματος *Νοιάζομαι και Δρω* σε μικρότερες τάξεις Δημοτικού. Επίσης, στο ολοήμερο πρόγραμμα, π.χ. στους πολιτιστικούς ομίλους.

Στις Βιωματικές Δράσεις στο Γυμνάσιο για όλους τους μαθητές

Στις Βιωματικές Δράσεις του Γυμνασίου ως ξεχωριστή διακριτή ενότητα καθώς δίνεται η δυνατότητα να υλοποιηθούν προγράμματα με θέμα τον εθελοντισμό, ή προγράμματα με άλλη θεματική αλλά συναφή με τον εθελοντισμό, την αλληλεγγύη ή τον ενεργό πολίτη. Οι ώρες των Βιωματικών Δράσεων και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου μπορούν με κατάλληλο σχεδιασμό να δώσουν την δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να προσεγγίσουν τις έννοιες και να υλοποιήσουν κάποιες δράσεις. Π.χ. Α΄ Γυμνασίου και στην ενότητα Σχολική Κοινωνική Ζωή (ΣΚΖ) μπορούν οι μαθητές να ασχοληθούν περισσότερο με θέματα ταυτότητας, ετερότητας, συνεργασίας ομάδας, αναγνώρισης του «τι θέλω» και σε «τι ελπίζω» (βλ. ανάλογες ενότητες στο υλικό του «Νοιάζομαι και Δρω»). Στην Β΄ Γυμνασίου, στην ενότητα δράσεις πολιτισμού και αθλητισμού καθώς και στην Γ΄ Γυμνασίου στις ενότητες «περιβάλλον» και «τοπική ιστορία» μπορούν να εμβαθύνουν περισσότερο μέσα και από συγκεκριμένες δράσεις (για παραδείγματα βλ. έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό του «Νοιάζομαι και Δρω»)

Στις συνθετικές ερευνητικές εργασίες στο λύκειο

Στην Α΄ και στη Β΄ τάξη Γενικού Λυκείου και στην Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου μπορεί ο εθελοντισμός να αποτελεί το θέμα της συνθετικής ερευνητικής εργασίας των μαθητών, καθώς είναι δυνατό να ενταχθεί σε οποιονδήποτε από τους ακόλουθους τέσσερις κύκλους που ορίζει το Υπουργείο: α) «Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες», β) «Τέχνη και Πολιτισμός», γ) «Τεχνολογία και Ανάπτυξη» και δ) «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη».

Στα Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων για ομάδα μαθητών

Μπορεί να αποτελεί θέμα των **Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων** (με διάρκεια 2-6 μήνες και ενασχόληση 1-2 ώρες εβδομαδιαία). Προτείνεται επίσης, σε Α/βάθμια και Β/βάθμια Εκπαίδευση να αποτελεί οριζόντιο άξονα των Προγραμμάτων Σχολικών δραστηριοτήτων, δηλαδή στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τα Πολιτιστικά Θέματα, την Αγωγή Υγείας, την Αγωγή Σταδιοδρομίας (η Αγωγή Σταδιοδρομίας προβλέπεται μόνο στη Β/βάθμια).

Συνδυαστικά σε όλο το σχολείο

Να πραγματοποιείται συνδυαστικά σε όλα τα παραπάνω, δηλ. σε ένα ή περισσότερα μαθήματα ως «ένθετη ενότητα», ως διαθεματικό project με τη συνεργασία διαφόρων ειδικοτήτων, στην Ευέλικτη Ζώνη, στις Βιωματικές Δράσεις και στο πλαίσιο Προγράμματος Σχολικών Δραστηριοτήτων με **συνέργιες** και αλληλοσυμπληρώσεις.

Συμπερασματικά προτείνονται

τεχνολογικό γραμματισμό. 5ο Συνέδριο στη Σύρο -ΤΠΕ για την Εκπαίδευση, Μάιος 2009 ...εδώ!

- Η αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων που αναφέρονται παραπάνω μεμονωμένα ή συνδυαστικά. Δηλαδή προτείνεται η **συνδυαστική** αξιοποίηση
 - α) μαθήματος ή ενοτήτων μαθημάτων από αυτά που ήδη υπάρχουν στο σχολικό πρόγραμμα,
 - β) των Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων,
 - γ) των Πολιτιστικών Ομίλων (στο δημοτικό),
 - δ) της Ευέλικτης Ζώνης (στο δημοτικό),
 - ε) των Βιωματικών Δράσεων (Γυμνάσιο)
 - στ) της συνθετικής ερευνητικής εργασίας (project) (στο λύκειο)
 σε μια σειρά αλληλένδετων δραστηριοτήτων με στόχο τη **σύνδεση του εθελοντισμού και της αλληλεγγύης με την ταυτότητα του ενεργού πολίτη**, την καλλιέργεια θετικής στάσης, τη διάκρισή του από άλλες έννοιες και την προώθηση αρχών όπως η συμμετοχή, η συλλογική δράση, η υπευθυνότητα, η συνέπεια, η αυτοοργάνωση, η κοινωνική αλληλεγγύη, η επιδίωξη της κοινωνικής συνοχής. Οι δραστηριότητες αυτές θα μπορούν να οδηγούν η μια στην άλλη, παράλληλα όμως να αξιοποιούνται αυτόνομα, προκειμένου να τίθεται η διάσταση του εθελοντισμού, με επιλογή του εκπαιδευτικού, σε διδακτικές ενότητες που ταιριάζει.
- Η **επέκταση** του προγράμματος σε μικρότερες τάξεις, με την παράλληλη προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού. Στις μικρότερες τάξεις αφενός μπορεί να διατεθεί περισσότερος χρόνος μέσα από την Ευέλικτη Ζώνη (3 ώρες εβδομαδιαία για τις Α' και Β' τάξεις, 2 ώρες εβδομαδιαία για τις Γ' και Δ' τάξεις) και το μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος (4 ώρες εβδομαδιαία για τις Α' και Β' τάξεις, 2 ώρες εβδομαδιαία για τις Γ' και Δ' τάξεις).
- Η **επέκταση** του προγράμματος στην α' λυκείου, στη β' ακόμη και στη γ' λυκείου και η αξιοποίηση του στο πλαίσιο της σύνθετης ερευνητικής εργασίας (project), καθώς και διαθεματικά, στο πλαίσιο της διδασκαλίας μαθημάτων, όπως η γλώσσα, η λογοτεχνία, η πολιτική παιδεία (α' και β' λυκ.), τα θρησκευτικά, η φιλοσοφία (β' λυκ.), η ξένη γλώσσα, η φυσική αγωγή, η ιστορία των κοινωνικών επιστημών (γ' λυκ.) κ.ά.
- Η **δημιουργία δικτύων** σχολείων που υλοποιούν ανάλογα προγράμματα με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και «καλών πρακτικών» για τους εκπαιδευτικούς αλλά και συνεργασίες σε συγκεκριμένες δράσεις με μαθητές.

Σημείωση σχετικά με τα πορίσματα του Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία

Βρίσκεται σε εξέλιξη ο *Εθνικός Διάλογος για την Παιδεία*, τα πορίσματα του οποίου θα αποτελέσουν βάση για μεταρρυθμίσεις, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Από τα μέχρι τώρα στοιχεία (Ενδιάμεση Έκθεση, Πορίσματα των επιμέρους Επιτροπών και άλλα κείμενα, στο <http://dialogos.minedu.gov.gr>) προκύπτει ότι δίνεται μεγάλη σημασία α] στη διαμόρφωση παιδιών – πολιτών¹², β] στο άνοιγμα του σχολείου προς την κοινότητα¹³ γ]

¹² Απόσπασμα από το κείμενο της Επιτροπής Εθνικού Προγράμματος: «Μπορούμε να μετατρέψουμε το εκπαιδευτικό μας σύστημα σε ένα σύστημα που βασίζεται στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εκτιμά την ελευθερία και την ευθύνη, τη συμμετοχή και τη συνεργασία, την ισότητα και τη δικαιοσύνη», στο http://dialogos.minedu.gov.gr/wp-content/uploads/2016/03/ethniko_sxoliko_programma.pdf
 Απόσπασμα από το κείμενο του Γερ. Κουζέλη, προέδρου του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής «Δεκαπέντε θέσεις για την Παιδεία»: «Κοινωνικά μια δημοκρατική πολιτεία, όπως την αξιώνουμε, δεν μπορεί παρά να στοχεύει σε μια εμπεδωμένη από τους μαθητές δυναμική στις κατευθύνσεις της ισότητας («κοινωνική αριστεία») στη θέση της νεοαριστοκρατικής επιλεκτικότητας, δηλαδή εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών ευκαιριών για όλους, ως δικαίωμα όλων), της ελευθερίας (πράγμα που σημαίνει ελευθερία της γνώμης αλλά και ευκαιρίες δημιουργικότητας και διαφοροποίησης) και της αλληλεγγύης (αρχή που υπαγορεύει την καλλιέργεια ισχυρής κοινωνικής συνείδησης)», στο http://dialogos.minedu.gov.gr/wp-content/uploads/2016/03/theseis_gia_to_sxoleio.pdf

¹³ Απόσπασμα από το κείμενο του Γερ. Κουζέλη, προέδρου του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής «Δεκαπέντε θέσεις για την Παιδεία»: «Συνίσταται αφενός στην «κοινωνικοποίηση» του σχολείου, στο άνοιγμα του στην κοινωνία, με επίκεντρο τη σχολική μονάδα και την πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών. Κι αυτό σημαίνει

στην ολική προσέγγιση του σχολείου και δ] στην αυτονομία της σχολικής μονάδας και του εκπαιδευτικού. Ο συνδυασμός αυτών των παραμέτρων θα δίνει χώρο στον σχολικό χρόνο για υλοποίηση σχεδίων εργασίας και δράσεων που θα προάγουν τον εθελοντισμό την αλληλεγγύη, την ενεργή πολιτειότητα.

πρωτίστως εξασφάλιση των ροών που το συνδέουν με το «εκεί έξω» της γειτονιάς, της περιοχής αλλά και της διεθνούς κοινωνίας, καθώς και των εσωτερικών ροών που ενισχύουν τη συνεργασία των μαθητών και των εκπαιδευτικών, πέραν των μεμονωμένων μαθημάτων και τάξεων.» στο http://dialogos.minedu.gov.gr/wp-content/uploads/2016/03/theseis_gia_to_sxoleio.pdf

Ενδεικτική Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, ΦΕΚ 303, τ. Β - 13/03/2003 και <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>

Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, «Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης», ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΕ, αριθ. 5980/01, EDUC 23, Βρυξέλλες, 14-2-2001.

Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντισμού <http://ec.europa.eu/archives/volunteering/en/home2.html>
<http://www.behip.ca/aboutus>

European Commission, (1998) *Education and Active Citizenship in the European Union*, Luxembourg

Καρακατσάνη, Δ. (2008). «Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της Κοινωνικής και Πολιτικής Εκπαίδευση. Επαγγελματισμός, αυτοανάπτυξη και διδακτικές στρατηγικές» στο ΜΠΑΛΙΑΣ Σ. (επιμ), *Ενεργός πολίτης και εκπαίδευση*, Αθήνα: Παπαζήσης

Μάγκου, Μ. (2012) «Διδάσκοντας» τον Εθελοντισμό. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς

Μελέτη του Εθελοντισμού στην Ελλάδα. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
http://online.neagenia.gr/FilesNeaGenia/volunteer_1.pdf,
http://online.neagenia.gr/FilesNeaGenia/volunteer_2.pdf,
http://online.neagenia.gr/FilesNeaGenia/volunteer_3.pdf και
http://online.neagenia.gr/FilesNeaGenia/volunteer_4.pdf (Ανακτήθηκε 25/11/1014)

Μουζέλης, Ν. (1997). Τι είναι η κοινωνία των πολιτών Πολυσημικότητα και πολλαπλότητα. Το Βήμα, 14/12/97, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=94080> (προσπελάστηκε στις 10-12-14)

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Γραφείο Διασύνδεσης, Εθελοντισμός:
http://gd.uoi.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=337&Itemid=432

Pointers to active citizenship in education policies in Europe. Eurydice 2006

Rochester, C, A Ellis Paine, A, Howlett, S, Zimmeck, M.(2009) *Volunteering and Society in the 21st Century*. UK: Macmillan

Shannon, C. (2008). An Untapped Resource Understanding Volunteers Aged 8 to 12. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*

Φωτόπουλος Ν. *Εθελοντικές δράσεις στην τοπική κοινωνία: εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης*. Ανοιχτό Πανεπιστήμιο <http://kdvm.gr/Media/Default/Pdf%20enotites/5.7.pdf> (ανακτήθηκε 27/11/1014)

University of Toronto http://www.oise.utoron.to.ca/cmce/Youth_Theatre_Radical_Hope_and_the_Ethical_Imaginary.html

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Σχολικά βιβλία Ε' και ΣΤ' τάξεων Δημοτικού: Σύνδεση με τον εθελοντισμό και την αλληλεγγύη

Ενότητες, Κεφάλαια, Αποσπάσματα που μπορούν να αποτελέσουν αφόρμηση ή να είναι μέρος ενός σχεδίου εργασίας /μιας Βιωματικής Δράσης με θέμα τον Εθελοντισμό και την Αλληλεγγύη.

1. Βιβλία Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Ι] Ε' τάξη <http://ebooks.edu.gr/new/course-main.php?course=DSDIM-E108>

Απόσπασμα από την Εισαγωγή του βιβλίου που απευθύνεται στον μαθητή:

«Έλα κι εσύ στην παρέα μας για να γνωρίσουμε τον ρόλο μας ως πολίτες. Θα μελετήσουμε μαζί τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και θα μάθουμε την οργάνωση της Πολιτείας μας. Οι γνώσεις αυτές θα μας βοηθήσουν στις αποφάσεις που παίρνουμε για ζητήματα που αφορούν εμάς και τους άλλους. Όλοι μαζί θα βρούμε τρόπους δράσης, ώστε να φτιάξουμε μια κοινωνία με ενεργούς και υπεύθυνους πολίτες» .

Ενότητα Α: Είμαστε όλοι πολίτες

Κεφάλαιο 1: *Ομάδες όπου ανήκουμε* (προσφέρεται ως αφόρμηση)

Ειδικότερα

Ο κοινωνικός ρόλος της εκκλησίας

Αποσπάσματα: [Η εκκλησία] «Προσφέρει τροφή και στέγη σε άπορους συμπολίτες μας. Λειτουργεί οικοτροφεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία, νοσοκομεία, παιδικές κατασκηνώσεις. Επίσης, διενεργεί αποστολές βοήθειας σε κράτη που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση, ανεξάρτητα από τις θρησκείες που πιστεύουν οι λαοί αυτών των κρατών. Βοηθάει με πολλούς τρόπους σε διάφορες περιπτώσεις μεγάλων καταστροφών (σεισμοί, πλημμύρες κτλ.) αποστέλλοντας ανθρωπιστική βοήθεια και εθελοντικό προσωπικό. [...]

Ερώτημα προς τους μαθητές: «Να συζητήσετε με τον ιερέα της ενορίας σας για το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας στην περιοχή σας .Πώς θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε αυτό το έργο τα παιδιά; (σεισμόπληκτοι, άποροι, πυροπαθείς κτλ.)».

Κεφάλαιο 6: *Είμαστε πολίτες της Ελλάδας, της Ευρώπης, του Κόσμου*

[Με αφορμή την εκμετάλλευση του τρίτου κόσμου] «Πολλοί άνθρωποι νιώθουν όπως εσείς. Γι' αυτό δημιούργησαν "το Δίκαιο κι αλληλέγγυο εμπόριο". Το "Δίκαιο κι αλληλέγγυο εμπόριο" είναι ένα είδος εμπορίου. Με αυτό οι φτωχοί αγρότες αυτών των χωρών, πληρώνονται για την παραγωγή τους τόσα χρήματα ώστε να μπορούν να αγοράσουν τροφή, ρούχα, να πάνε στον γιατρό...»

Κεφάλαιο 7: *Είναι και δική μου δουλειά ;*

Περιέχονται Παραδείγματα ενεργού εμπλοκής. Τονίζεται ότι είναι και δική τους δουλειά η αντιμετώπισή τους. Ενδεικτικά, δράση με στοιχεία ακτιβισμού και οργάνωσης καμπάνιας, θετικό αποτέλεσμα: «ΟΧΙ ΣΤΗ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ ΣΕ ΧΩΡΟ ΣΤΑΘΜΕΥΣΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ».

Αποσπάσματα:

«Γι' αυτόν τον λόγο δημιουργούν ή συμμετέχουν σε οργανώσεις, για να προλάβουν ή να επιλύσουν προβλήματα που δυσκολεύουν τη ζωή των ανθρώπων...

Οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν προβλήματα που δημιουργούνται στη γειτονιά τους, στον τόπο τους ή σε όλον τον κόσμο. Για να λυθούν αυτά τα προβλήματα, είναι απαραίτητη η συμμετοχή όλων μας. Γι' αυτόν τον λόγο οι πολίτες ή τα κράτη δημιουργούν οργανώσεις ή οργανισμούς, στους οποίους έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν όλοι οι πολίτες, ο καθένας με τον τρόπο που μπορεί, έτσι ώστε να βοηθήσουν στην επίλυση αυτών των προβλημάτων.»

Σελ 41-42: Περιγραφή προβλημάτων. Ζητείται από τα παιδιά να προτείνουν λύσεις και σχέδια δράσης.

Ενότητα Γ: Ζούμε στη Δημοκρατία

Κεφάλαιο4: *Η δημοκρατία στην καθημερινή ζωή*

Απόσπασμα: «Εθνική εκστρατεία σημαίνει να συμμετέχουμε όλοι εθελοντικά σε μια κοινή προσπάθεια, επειδή το θεωρούμε σωστό και αναγκαίο.»

Ενότητα Δ: Συμμετέχουμε στη λήψη αποφάσεων

Κεφάλαιο 3: *Ο ενεργός πολίτης αποφασίζει, συμμετέχει και δρα*

Απόσπασμα: «Μπορούμε να συμμετέχουμε σε διάφορες ομάδες, συλλόγους, οργανώσεις, για να βελτιώσουμε ορισμένα θέματα που μας απασχολούν».

Ανακεφαλαίωση Σελ 85

«Μάθαμε ότι...

Τώρα που τελειώνουμε αυτή τη χρονιά, ξέρεις, κατάλαβα ότι σε όλο αυτό το βιβλίο προσπαθήσαμε να ερευνήσουμε, να μάθουμε, να προβληματιστούμε για την κοινωνία που ζούμε. Δεν θα περιμένουμε να μεγαλώσουμε για να συμμετέχουμε με την ψήφο μας μόνο! Μπορούμε να αναλάβουμε και τώρα κάποιες δράσεις. Και βέβαια μπορούμε να δράσουμε όλοι μαζί και ο καθένας μόνος του για την προστασία του περιβάλλοντος, της υγείας μας, των δικαιωμάτων των ανθρώπων, για να μην υπάρχει φτώχεια, βία και διακρίσεις».

Επίσης, στο Βιβλίο δασκάλου περιλαμβάνεται αναλυτικό παράδειγμα σχεδίου εργασίας με τίτλο «Οι πολίτες εκφράζονται συλλογικά στον Δήμο τους», όπου καλούνται οι μαθητές να γνωρίσουν τους συλλόγους της περιοχής τους και καταγράψουν τη συμμετοχή σε αυτούς. (βιβλίο δασκάλου)

II] Στ' τάξη <http://ebooks.edu.gr/new/course-main.php?course=DSDIM-F103>

Ενότητα 1Δ: Οργάνωση κοινωνικής και πολιτικής ζωής

Κεφάλαιο 5 : Οργανωμένες ομάδες- σύλλογοι

Σύμφωνα με το βιβλίο δασκάλου στόχοι της ενότητας είναι:

Να καταγράψουν τομείς δράσης των οργανωμένων ομάδων – συλλόγων. Να εκτιμήσουν τη σημασία της συμμετοχής σε οργανωμένες ομάδες για τα άτομα που συμμετέχουν και για το κοινωνικό σύνολο. Να αναπτύξουν το ενδιαφέρον τους για τα κοινά και τη διάθεσή τους για προσφορά στο κοινωνικό σύνολο.

Ως πεδίο άσκησης παρατίθεται κείμενο του συλλόγου *Αρχέλων, για την προστασία της θαλάσσιας Χελώνας*, ο οποίος δέχεται την υποστήριξη εθελοντών. Ας σημειωθεί ότι δραστηριότητες του συλλόγου αυτού περιέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό του *Νοιάζομαι και Δρω*.

Αποσπάσματα: «Πολλοί άνθρωποι μαζί, όταν προσπαθούν να επιτύχουν έναν κοινό στόχο, αποτελούν μια ομάδα. Πολλές ομάδες οργανώνονται και αποτελούν συλλόγους ή οργανώσεις τοπικές, εθνικές ή διεθνείς. Όλες οι οργανώσεις λειτουργούν με δικό τους εσωτερικό κανονισμό (κανόνες). Οι διάφορες οργανώσεις ασχολούνται με θέματα, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, ο πολιτισμός και η υγεία και δραστηριοποιούνται σε τοπικό, εθνικό ή παγκόσμιο επίπεδο. Έτσι έχουμε:

Τοπικές Οργανώσεις	> π.χ. Πολιτιστικός Σύλλογος Ποντίων Λαγκαδά
Εθνικές	> π.χ. Πανελλήνια Ένωση Εθελοντών Αιμοδοτών
Διεθνείς	> π.χ. Ερυθρός Σταυρός, Unicef

Κάθε άτομο, που συμμετέχει ως μέλος σε ένα σύλλογο, προσφέρει σ' αυτόν ανάλογα με τις δυνατότητές του και το χρόνο του. Με τη συνεργασία των μελών του, ο σύλλογος λειτουργεί ως ενιαίο σύνολο και μπορεί πιο εύκολα να πραγματοποιήσει τους στόχους του».

«Υπάρχουν και μεγάλες ομάδες ανθρώπων που ζουν σε διαφορετικά μέρη του κόσμου και ασχολούνται με θέματα που αφορούν όλη την ανθρωπότητα, όπως την υγεία, την προστασία των μνημείων και του πολιτισμού, την προστασία του περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτές οι μεγάλες ομάδες είναι διεθνείς οργανώσεις που δρουν σε όλο τον κόσμο».

«Οι άνθρωποι οργανώνονται σε ομάδες και συλλόγους που δραστηριοποιούνται σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Όταν συνεργάζονται πολλοί άνθρωποι για έναν κοινό σκοπό, επιτυγχάνουν καλύτερα αποτελέσματα.

Η προσφορά των ομάδων, μικρών και μεγάλων, είναι πολύ σημαντική τόσο για τα άτομα που συμμετέχουν, όσο και για την ίδια την κοινωνία. Μέσα από τη συμμετοχή τους σε ομάδες, οι άνθρωποι δραστηριοποιούνται, εκτιμούν την αξία της συνεργασίας και παράλληλα προσφέρουν στην κοινωνία.»

«... Σε κάθε κοινωνία οι άνθρωποι οργανώνονται σε ομάδες και συλλόγους και συνεργάζονται για να πετύχουν κοινούς σκοπούς. Η δραστηριοποίηση των ομάδων και των συλλόγων στοχεύει στην ικανοποίηση των αναγκών τους, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και στην προσφορά τους σε παγκόσμια προβλήματα και ανάγκες».

Δραστηριότητα που περιέχεται:

Ο Κώστας είναι μέλος του συλλόγου για την προστασία της θαλάσσιας χελώνας.

Η Ελένη συμμετέχει στον πολιτιστικό σύλλογο του δήμου.

Ο πατέρας του Γρηγόρη είναι εθελοντής αιμοδότης.

Η μαμά της Ιωάννας είναι μέλος του Συλλόγου Γονέων του σχολείου.

Να αναφέρετε κάποια ομάδα ή σύλλογο, στον οποίο θα θέλατε να ανήκετε και να δικαιολογήσετε την επιλογή σας.»

Ενότητα 2B: Κράτος και Πολίτης

Κεφάλαιο 4: Η ενημέρωση του πολίτη

Απόσπασμα: «Παιδιά, να γράψουμε μια ανακοίνωση για την τοπική εφημερίδα! Να ενημερώσου με τους κατοίκους της περιοχής ότι το πάρκο καθαρίστηκε από τους μαθητές της ΣΤ' τάξης του σχολείου μας.»

Ενότητα 4A: Διεθνείς Οργανισμοί και Οργανώσεις

Κεφάλαιο 1: Παγκόσμια προβλήματα

Σύμφωνα με το βιβλίο δασκάλου στόχοι της ενότητας είναι: «Να γνωρίσουν τα παγκόσμια προβλήματα, ως ζητήματα που αφορούν όλους τους ανθρώπους μέλη της Παγκόσμιας Κοινότητας. Να ευαισθητοποιηθούν πάνω στα παγκόσμια προβλήματα και να προβληματιστούν για τις αιτίες, τις συνέπειες και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. Να συνειδητοποιήσουν ότι μέσα από τη δράση των πολιτών του κόσμου και την ευαισθητοποίησή τους μπορεί να βελτιωθεί η κατάσταση»

Επίσης, στο βιβλίο του δασκάλου περιλαμβάνεται πρόταση για συζήτηση σε παγκόσμια προβλήματα, όπως η φτώχεια και οι πρόσφυγες..

Στο βιβλίο του μαθητή γίνεται αναφορά σε διεθνείς οργανισμούς: Action Aid, Greenpeace, Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Ερυθρός Σταυρός, WWF, ενώ στο βιβλίο του δασκάλου υπάρχει εκτενέστερη παρουσίαση Διεθνών Οργανισμών (η δράση των οποίων, στις περισσότερες περιπτώσεις, ενισχύεται από την υποστήριξη εθελοντών).

Σε πλαίσιο συναντάται η πρόταση: «Εσύ ο ίδιος τι κάνεις για ν' αλλάξει ο κόσμος μας προς το καλύτερο;» Αντ. Σαμαράκης

Απόσπασμα: «Εκτός από τους Διεθνείς Οργανισμούς, στους οποίους συμμετέχουν κράτη-μέλη υπάρχουν και Διεθνείς Οργανώσεις, στις οποίες δεν συμμετέχουν οι κυβερνήσεις, αλλά ομάδες πολιτών. Ευαισθητοποιημένοι πολίτες προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, για να βοηθήσουν συνανθρώπους τους που έχουν ανάγκη ανεξάρτητα από τις κυβερνήσεις των κρατών!»

Ενότητα 4B: Ανθρώπινα Δικαιώματα

Γίνεται αναφορά στη Διεθνή Αμνηστία με αποσπάσματα από κείμενό της. Που μπορεί να αξιοποιηθεί στην κατανόηση και επεξεργασία της *καμπάνιας*. «Είμαστε αρκετοί και είμαστε εδώ για να σας βοηθήσουμε. Ζητούμε να είστε ασφαλείς και να είμαστε όλοι ασφαλείς από την καταπίεση. Ζητούμε σεβασμό της αξιοπρέπειάς σας και σεβασμό της αξιοπρέπειας όλων μας. Και δεν θα σταματήσουμε έως ότου όλοι να μπορούμε να ζούμε σε έναν κόσμο με δικαιοσύνη και αξιοπρέπεια». «Περισσότερες από 30 γυναίκες κρατούνται σε συνθήκες απομόνωσης χωρίς να τους έχουν απαγγελθεί κατηγορίες στη φυλακή Έβιν στην Τεχεράνη. Η Διεθνής Αμνηστία θεωρεί ότι είναι κρατούμενες συνείδησης που κρατούνται μόνο και μόνο επειδή πήραν μέρος σε μια ειρηνική διαμαρτυρία. Κάντε κάτι τώρα! Στείλε με e-mail επιστολή στον Πρόεδρο του Ιράν ζητώντας την άμεση και άνευ όρων απελευθέρωση των γυναικών»

Η δραστηριότητα που προτείνεται:» Συζητάμε και γράφουμε μηνύματα σε κάρτες για να τα στείλουμε στη Διεθνή Αμνηστία, δηλώνοντας τη συμμετοχή και την υποστήριξή μας στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου»

Στην ίδια ενότητα περιλαμβάνονται στοιχεία και δραστηριότητες για την *Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* και *Τα δικαιώματα του παιδιού*.

2. Ορθογραφικό-ερμηνευτικό λεξικό (Δ', Ε', ΣΤ' Δημοτικού)

Στο **λεξικό** των Δ', Ε' και ΣΤ' τάξεων υπάρχει η λέξη *αλληλεγγύη*, όχι όμως ο εθελοντισμός, ούτε η φιλανθρωπία. Πάντως το παράδειγμα που δίνεται είναι κοντά στην έννοια της φιλανθρωπίας *Αλληλεγγύη* (η)αμοιβαία αλληλοβοήθεια ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα άτομα: Οι μαθητές συγκέντρωσαν τρόφιμα, δείχνοντας την αλληλεγγύη τους στα παιδιά της Αφρικής. Συνών.: συμπάρασταση, αλληλοϋποστήριξη Προσδιορ.: κοινωνική, επαγγελματική (σελ.21)

3. Βιβλία και Τετράδια Εργασιών Γλώσσας, Ανθολόγιο

I] Ε΄ τάξη

Τετράδιο εργασιών

Ενότητα 1. *Ο φίλος μας το περιβάλλον*, σελ. 11: Κείμενο της wwf . Θα μπορούσε να συνδεθεί με τον εθελοντισμό σε θέματα οικολογίας και προστασίας της φύσης

Ενότητα 4. *Οι φίλοι μας ζώα*, σελ. 34: με αφορμή μια δίκη που περιγράφεται, θα μπορούσε να γίνει σύνδεση με εθελοντικές φιλοζωικές ομάδες.

Επίσης σε άσκηση , σελ. 52: Για τις παρακάτω λέξεις που ανήκουν στη μεγάλη οικογένεια της λέξης «φίλος» βρείτε τα αντίστοιχα ουσιαστικά (συμβουλευτείτε και το λεξικό σας): φιλάνθρωπος - φιλανθρωπία.

II] Στ΄ τάξη

A. Βιβλίο Μαθητή

Ενότητα 6, Η ζωή σε άλλους τόπους, σελ. 6 και εξής:.

«Κοντά στην περιοχή σας έχει δημιουργηθεί ένας καταυλισμός όπου φιλοξενούνται πρόσφυγες διωγμένοι από διάφορες χώρες. Όμως κάποιοι θέλουν να τους διώξουν.

Η τάξη σας, λοιπόν, αποφασίζει να ζητήσει από τον δήμαρχο να συνεχίσουν οι πρόσφυγες να φιλοξενούνται στον καταυλισμό και να τους βοηθήσει να βελτιώσουν ακόμα περισσότερο τις συνθήκες ζωής τους. Ετοιμάστε την επιστολή που ακολουθεί, με σκοπό να πείσετε λογικά αλλά και να συγκινήσετε τον δήμαρχο» [ενεργή πολιτεότητα]

Ενότητα 17: Πόλεμος και Ειρήνη

«Αποφασίζετε να στείλετε ένα γράμμα στον ΟΗΕ (ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών εκπροσωπεί όλες τις κυβερνήσεις και φροντίζει για την ειρήνη), με σκοπό να πείσετε με επιχειρήματα ότι δεν πρέπει να υπάρχουν παιδιά-στρατιώτες.

Το γράμμα σας θα έχει τρεις παραγράφους. Στην 1η θα εξηγήτε γιατί στέλνετε αυτή την επιστολή, δηλαδή ποιο είναι το πρόβλημα που σας απασχολεί. Στη 2η θα αιτιολογήτε γιατί δεν πρέπει να υπάρχουν παιδιά- στρατιώτες. Τέλος, στην 3η παράγραφο θα προτείνετε τι ακριβώς θα θέλατε να κάνει ο ΟΗΕ.» [ενεργή πολιτεότητα / ακτιβισμός]

B. Τετράδιο Εργασιών

Ενότητα 17: Αφίσα των γιατρών χωρίς σύνορα. Αφορμή για συζήτηση

Επίσης, άσκηση σελ. 64: «Αναχωρούν αύριο αεροπορικά από τη Θεσσαλονίκη οι εθελοντές Έλληνες γιατροί για το Ιράκ,»

Στην ίδια άσκηση: « Μαραθώνιο οικονομικής ενίσχυσης για τα παιδιά του πολέμου διοργανώνει η UNICEF την ερχόμενη Παρασκευή» [Αφορμή για αντιπαραβολή με φιλανθρωπία]

Νόμπελ Ειρήνης σε Αφρικανή αγωνίστρια για τα δικαιώματα των γυναικών / Ο γιατρός Αλβέρτος Σβάιτσερ αποτελεί παγκόσμιο σύμβολο ανθρωπιάς χάρη στις ακούραστες προσπάθειές του για την ειρήνη [Αφορμή για αντιπαραβολή με ακτιβισμό]

III] Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων «Με λογισμό και μ΄ όνειρο»

Προμηθέας Δεσμώτης, του Αισχύλου, σελ. 48-50. Ο Προμηθέας θεωρείται μυθολογικός εθελοντής-ακτιβιστής

Ο Θωμάς, της Λ. Ψαραύτη, σελ. 69: αφορμή για αναφορά στον εθελοντισμό σε σχέση με τον αθλητισμό και ειδικότερα τους Special Olympics

Ένα σακί μαλλιά, του Π. Καλιότσου, σελ 112: αναφορά στην αλληλεγγύη

Παιδική μνήμη, το Ν.Γ. Πεντζίκη, σελ. 121: αφορμή για αναφορά στη φιλανθρωπία [μια βρύση «Κάποιου διαβάτη ζωής προσφορά»]

4. Θρησκευτικά

I] Στ΄ τάξη

Στην Στ΄ τάξη δεν γίνεται καμία σχετική αναφορά

I] Ε΄ τάξη

Α΄ κεφάλαιο: *Οι αγώνες στη ζωή μας*

[Αγαθοεργία, ελεημοσύνη, δικαιοσύνη]

Περιλαμβάνονται τα κείμενα: «Κάποτε, ένας απλός και άγιος άνθρωπος, ο μοναχός Αγάθωνας, ξεκίνησε από το μοναστήρι του για να πάει στην πόλη να πουλήσει το εργόχειρό του. Τα χρήματα που θα έπαιρνε θα τον συντηρούσαν μέχρι να τελειώσει το επόμενο εργόχειρο. Όταν έφτασε στην πόλη, συνάντησε έναν άστεγο και άρρωστο γέροντα. Ο Αγάθωνας, χωρίς να σκεφτεί καθόλου, αφού πούλησε το εργόχειρό του, με τα χρήματα που μάζεψε, νοίκιασε ένα

μικρό σπίτι και αγόρασε φάρμακα για τον γέροντα. Τέσσερις ολόκληρους μήνες ο Αγάθωνας έμεινε κοντά στον αδύναμο ηλικιωμένο, μέχρι που ο γέροντας θεραπεύτηκε. Τότε, μόνο, ο Αγάθωνας επέστρεψε στο μοναστήρι του.»

«Η δική μας ευθύνη για δικαιοσύνη και παραδειγματική ζωή

Καθώς η αδικία εξακολουθεί και σήμερα να υπάρχει στον κόσμο, η Εκκλησία, μέσα από το φιλανθρωπικό της έργο, μας καλεί να παραδειγματιστούμε από τη ζωή των πρώτων χριστιανών. Όπως εκείνοι, έτσι κι εμείς μπορούμε να στερηθούμε κάποια από τα δικά μας αγαθά, πολλά ή λίγα δεν έχει σημασία και να αγωνιστούμε για την πιο δίκαιη μοιρασιά τους. Με τον τρόπο αυτό περιορίζουμε τον εγωισμό μας, γινόμαστε πιο ταπεινοί και δείχνουμε πραγματικό ενδιαφέρον για το διπλανό μας, χωρίς μάλιστα να σκεφτόμαστε τη θρησκεία ή το χρώμα του. Είναι αλήθεια! Όσο περισσότερο βοηθούμε τους συνανθρώπους μας, τόσο περισσότερο νιώθουμε ότι μοιραζόμαστε μαζί τους την ελπίδα, την αισιοδοξία και τα όνειρά μας για το μέλλον. Έτσι, κάνουμε πράξη το κήρυγμα του Χριστού για την ενότητα των ανθρώπων.»

Περιέχονται δύο φωτογραφίες με δράσεις εθελοντών που συνοδεύονται από τις λεζάντες «Περιμένουν τη βοήθειά μας...»»για να μπορούν να γελούν συχνότερα!». καθώς και link με φωτογραφίες από τα συσσίτια της εκκλησίας και το βίντεο «Η εκκλησία στους δρόμους» με προσφορά της εκκλησίας (συσσίτια, αρχιεπίσκοπος (στο διαδραστικό βιβλίο, <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E101/701/4611,22147>)

Γ' κεφάλαιο: Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού

Γίνεται εκτενής αναφορά στην ελεημοσύνη. Περιέχεται επίσης φωτογραφία από δράση του ΕΕΣ με λεζάντα «Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες στους ανθρώπους που υποφέρουν»..

Ε' κεφάλαιο: Αγώνες για έναν κόσμο ανθρωπινότερο

Περιλαμβάνονται τα παρακάτω κείμενα:

«Τα παιδιά «υιοθετούν» μια παραλία

Η απόφαση της τάξης να «υιοθετήσει» την παραλία που βρισκόταν κοντά στο σχολείο, γέμισε τα παιδιά με χαρά. Με την καθαριότητα και την προστασία της, η μικρή παραλία θα γινόταν ένα στολίδι για όλους. Φτάνοντας εκεί και πριν ξεκινήσουν τις δραστηριότητες, χωρίστηκαν σε ομάδες και συζήτησαν για τη μόλυνση του περιβάλλοντος, την ηχορύπανση, την τρύπα του όζοντος, τα πυρηνικά εργοστάσια, τις καταστροφές στα δάση και στα ποτάμια, τη διαχείριση των απορριμμάτων . Όλοι συμφώνησαν ότι ακόμη και το μικρό χαρτάκι που πετάμε στον δρόμο ή στο προαύλιο του σχολείου, τα ανακυκλούμενα υλικά που πετάμε στα σκουπίδια αντί στους ειδικούς κάδους, τα σκουπίδια που αφήνουμε στη θάλασσα και στο δάσος, όλα μάς δίνουν μερίδιο ευθύνης για τη μόλυνση και την καταστροφή του περιβάλλοντος.

Όλοι είμαστε υπεύθυνοι, όλοι πρέπει να πάρουμε μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος»

«Οι αγώνες για δικαιοσύνη του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ»

«Οι άνθρωποι, συνέχισε ο δάσκαλος, «πολλές φορές στην ιστορία πήραν μέρος σε αγώνες για τη δικαιοσύνη. Ένας από αυτούς, ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, σπουδαίος άνθρωπος και γενναίος αγωνιστής, πρόσφερε τον εαυτό του πριν από πολλά χρόνια στον αγώνα για την ισότητα και τη δικαιοσύνη ανάμεσα στους ανθρώπους. Ο ίδιος ήταν μαύρος κι ένιωθε βαθιά μέσα του την αδικία και τις διακρίσεις εναντίον όσων είχαν άλλο χρώμα, όπως αυτός. Ο αγώνας του ήταν τόσο σκληρός, ώστε τελικά θυσιάστηκε για τις ιδέες του. Ωστόσο, το κήρυγμά του έμεινε ζωντανό, και τελικά έγινε πραγματικότητα! Αυτό που κράτησε το κήρυγμά του ζωντανό ήταν η φλόγα της αγάπης για τον συνάνθρωπο, όσο διαφορετικός και αν είναι. Έλεγε ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει να κρίνεται από το χρώμα του αλλά από τον χαρακτήρα του και ονειρευόταν τη μέρα που μικρά μαύρα αγόρια και κορίτσια θα κρατούσαν από το χέρι μικρά λευκά αγόρια και κορίτσια σαν αδέρφια τους...».

«Πολλά παιδιά πεθαίνουν από πείνα κάθε μέρα

A. Αν και τα αγαθά της γης επαρκούν για να θρέψουν όλους τους κατοίκους της, πολλές χώρες της Αφρικής και της Ασίας υποφέρουν από πείνα.

B. Οι προσπάθειες των Διεθνών Οργανισμών δεν έχουν καταφέρει να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της πείνας.

Γ. Για να περιοριστούν τα δραματικά αποτελέσματα της πείνας, χρειάζεται ενδιαφέρον, συνεχής αγώνας και προσφορά από όλους μας.

Οι προσπάθειες των Διεθνών Οργανισμών δεν έχουν φέρει αποτέλεσμα –

Εμείς μπορούμε να κάνουμε κάτι;

«Μέχρι τώρα», συμπλήρωσε η δασκάλα, «οι προσπάθειες της UNICEF και των άλλων

οργανισμών για την εξάλειψη της πείνας δεν έφεραν τα αποτελέσματα που θα έπρεπε. Η Εκκλησία μάς έχει προτείνει λύσεις, διδάσκοντας την κοινοκτημοσύνη και την ελεημοσύνη με βάση τα λόγια του Κυρίου, «μακάριοι όσοι δίνουν ελεημοσύνη, γιατί και αυτοί θα ελεηθούν από τον Θεό», με την παραβολή του καλού Σαμαρείτη, αλλά και με παραδείγματα μέσα από τη ζωή των αγίων της (Μέγας Βασίλειος). Και σήμερα όμως, η Εκκλησία της Ελλάδας έχει αναλάβει πολλές πρωτοβουλίες (όπως η αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας στη Νοτιοανατολική Ασία μετά τον μεγάλο σεισμό των Χριστουγέννων του 2004), για την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου με τα φιλόπτωχα ταμεία, τα ορφανοτροφεία, τα πτωχοκομεία τα γηροκομεία της, τους εράνους και την εξωτερική ιεραποστολή. Έτσι, εφαρμόζει τα λόγια του Χριστού "να αγαπήσεις το διπλανό σου όπως αγαπάς τον εαυτό σου", δείχνοντας τον τρόπο και το δρόμο για την εξάλειψη του φαινομένου της πείνας. [...] Αν και αρκετοί λαοί ήδη έχουν κινητοποιηθεί, αυτές οι προσπάθειες πρέπει να συνεχιστούν από τις πλούσιες χώρες, ώστε οι πεινασμένοι αδελφοί μας να σωθούν από την τραγική αυτή κατάσταση. Γι' αυτό, η παγκόσμια κοινότητα θα πρέπει να αντιδράσει σύντομα, αλλιώς το αποτέλεσμα θα είναι μια τεράστια ανθρωπιστική καταστροφή χωρίς προηγούμενο».

«Οι τραγωδίες του πολέμου, της πείνας και της φτώχειας, συνεχίζουν να κυριαρχούν ενώ η πολιτική, οικονομική και ανθρωπιστική βοήθεια, συναντούν δυσκολίες. Οι ευθύνες της Διεθνούς κοινότητας για τα εγκλήματα πολέμου και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι ζητήματα που βρίσκονται στην καρδιά του προβληματισμού για την ανθρωπιστική βοήθεια στις μέρες μας.

(Δημοσίευμα της οργάνωσης «Γιατροί χωρίς σύνορα» με αφορμή τη Διεθνή Ημέρα για τους «Πληθυσμούς σε κίνδυνο», 1996). Περιλαμβάνεται σχετική φωτογραφία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Ένα παράδειγμα παρεμβάσεων του «Νοιάζομαι και Δρω» στο Γυμνάσιο Πέτρας Λέβου μέσα από τρία μαθήματα.

Επιμέλεια: Διονύσης Παύλου

A) Στις Βιωματικές Δράσεις

«Τοπική Ιστορία -Οι πρόσφυγες στη Λέσβο- - Παρέμβαση του «Νοιάζομαι και Δρω» Πρόγραμμα που υλοποιήθηκε τη σχολική χρονιά 2015-2016 στο πλαίσιο του «Νοιάζομαι και Δρω»

Στο πλαίσιο του μαθήματος των Βιωματικών Δράσεων (Project)της Γ' τάξης στην Τοπική Ιστορία με θέμα «Οι πρόσφυγες στη Λέσβο», η ομάδα του εκπαιδευτικού προγράμματος «Νοιάζομαι και Δρω» συμμετείχε με δράσεις στην τάξη. Πιο αναλυτικά την πρώτη ώρα, αρχικά δύο μέλη της ομάδας παρουσίασαν (με ppt) φωτογραφικό υλικό από την προσέλευση και υποδοχή των προσφύγων στη Λέσβο και ιδιαίτερα στην περιοχή μας (Β. Λέσβος) από την άνοιξη του 2015 ως σήμερα εξηγώντας με στατιστικά στοιχεία και χάρτες το μέγεθος του φαινομένου.

Στη συνέχεια, ακολούθησε συζήτηση με την μορφή αντιπαράθεσης μέσω ανταλλαγής επιχειρημάτων (debate) με κεντρικό συντονιστή και δυο καθοδηγητές των δύο ομάδων μαθητών από την ομάδα του «Νοιάζομαι και Δρω». Οι δυο ομάδες αντιπαράτεθηκαν στο ερώτημα: **“πόσο ωφέλιμο ή επικίνδυνο και επιζήμιο είναι το προσφυγικό ζήτημα στην τοπική κοινωνία;”**. Ο χωρισμός των ομάδων έγινε αλφαβητικά και οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να προβληματιστούν και να επιχειρηματολογήσουν ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκαν. Σε κάθε επιχείρημα της μιας ομάδας, η άλλη ομάδα έπρεπε να απαντήσει αντικρούοντας το επιχείρημα και υποστηρίζοντας τη δική της άποψη. Τα επιχειρήματα καταγράφονταν στον πίνακα από τον συντονιστή.

Τη δεύτερη ώρα της δράσης, ακολούθησε παρουσίαση από μέλη της ομάδας με εικόνες από την υποδοχή και τη διαμονή των προσφύγων στη Λέσβο το 1922 και το 2015 σε παράλληλη προβολή, ώστε οι μαθητές να συγκρίνουν τις δύο καταστάσεις και να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές και ακολούθησε συζήτηση με την μορφή αντιπαράθεσης μέσω ανταλλαγής επιχειρημάτων (debate) πάνω στο ερώτημα **« η προσφυγιά των ανθρώπων που έρχονται σήμερα στον τόπο μας είναι ίδια με αυτή των Μικρασιατών προσφύγων ή όχι;»** (αν υπόκειται δηλαδή η αντιμετώπισή της σε εθνικά, φυλετικά, θρησκευτικά κ.ά. κριτήρια ή όχι). Σ' αυτό το δεύτερο debate έγινε εναλλαγή των δύο ομάδων για να αποφευχθούν προσωπικές τοποθετήσεις. Βέβαια στην πράξη αρκετά παιδιά εκδήλωσαν έντονα τις προσωπικές τους απόψεις, σε αντιδιαστολή με τη θέση της ομάδας τους. Τα επιχειρήματα καταγράφονταν και σε αυτή την αντιπαράθεση στον πίνακα από τον συντονιστή.

Η παρέμβαση ολοκληρώθηκε με παρουσίαση των εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων που έδρασαν στη Λέσβο την περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής και σε αυτές δρουν σήμερα και τέλος έγινε συνοπτική αναφορά στην έννοια και στις αξίες του εθελοντισμού και δόθηκε έμφαση στο ότι ο εθελοντισμός δεν είναι περιστασιακή πράξη αλλά είναι στάση ζωής.

B) Στο μάθημα των Θρησκευτικών

«Η παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη. Ο πλησίον μας και εμείς».

Στο πλαίσιο του μαθήματος των Θρησκευτικών της Β' Γυμνασίου έγινε η δεύτερη διδακτική παρέμβαση από την ομάδα του «Νοιάζομαι και Δρω». Η ενότητα που επιλέχθηκε να παρουσιαστεί έχει τίτλο *«Η παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη. Ο πλησίον μας και εμείς»*. Η πορεία της παρέμβασης είχε ως εξής:

α) Έγινε αφήγηση της παραβολής στους μαθητές ενώ ταυτόχρονα έγινε και παρουσίασή της σαν θεατρικό δρώμενο.

β) Στη συνέχεια οι μαθητές συζήτησαν με την μέθοδο της αντιπαράθεσης μέσω ανταλλαγής επιχειρημάτων (debate) για το αν έκανε καλά ο καλός Σαμαρείτης που βοήθησε τον Ιουδαίο ή όχι και καταγράφηκαν τα επιχειρήματά τους. Ακολουθήθηκε το επόμενο παιχνίδι ρόλων/σενάριο: «Λίγες μέρες μετά το γεγονός που συνέβη με τον πληγωμένο Ιουδαίο, ο Σαμαρείτης επιστρέφει στη Σαμάρεια. Οι συμπατριώτες του, στην αγορά της πόλης έχουν μάθει για το γεγονός και όταν τον

συναντούν αρχίζουν να τον ρωτούν γιατί πρόσφερε τη βοήθεια του σ' έναν εχθρό τους, τον Ιουδαίο.» Κάποιος μαθητής από την ομάδα του προγράμματος έρχεται στο κέντρο της τάξης στο ρόλο του Σαμαρείτη. Κάποιος άλλος πάλι από το πρόγραμμα ξεκινά την αντιπαράθεση. Τα παιδιά της τάξης χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μία υποστηρίζει: ναι έπρεπε να βοηθήσει τον Ιουδαίο, η άλλη: όχι δεν έπρεπε. Γράφονται στον πίνακα τα επιχειρήματα υπέρ του ναι και του όχι.

γ) Έγινε συσχετισμός του σπλαχνικού Σαμαρείτη με τον εθελοντή που βοηθάει αυτόν που έχει ανάγκη και ακολούθησε μικρή παρουσίαση από τα παιδιά του προγράμματος για το τι είναι ο εθελοντισμός και ποιοι είναι οι στόχοι του.

(ολοκληρωμένο σχέδιο μαθήματος όπως το ετοίμασε υπεύθυνος καθηγητής των Θρησκευτικών αλλά και συμμετέχων στο πρόγραμμα ο κ. Μαγγαναδέλλης υπάρχει στον ιστότοπο του Νοιάζομαι και Δρω»)

Γ) Στο μάθημα των Αγγλικών

Την ομάδα του προγράμματος επισκέφτηκε η περιβαλλοντολόγος κ. Ελένη Γαληνού, μέλος της WWF, που στόχο έχει την προστασία του περιβάλλοντος και της άγριας ζωής. Ειδικότερα η κα. Γαληνού ασχολείται με την προστασία των υδροβιότοπων και των πουλιών και την ενημέρωση για τα θέματα αυτά.

Έκανε μια σύντομη παρουσίαση για τους υδροβιότοπους γενικά και ειδικότερα στη Λέσβο και για τη σημασία διαφύλαξής τους και παρουσίασε το ιστορικό και τη δράση της οργάνωσης. Δέχτηκε ερωτήσεις των μαθητών και των μαθητριών του προγράμματος σχετικά με τη δράση της οργάνωσης, τους λόγους για τους οποίους είναι σημαντική η προστασία των πουλιών και για τις αιτίες που ώθησαν την ίδια να γίνει εθελόντρια.

Επίσης έδωσε πολύτιμο υλικό για να προετοιμάσουμε την επόμενη μας διδακτική παρέμβαση.

Κατόπιν η ομάδα επισκέφτηκε τον γειτονικό υδροβιότοπο της Λιμνοδεξαμενής Μολύβου όπου με τα ειδικά κιάλια που μας προμήθευσε η κ. Γαληνού παρατηρήσαμε πολλά από τα πουλιά που σταθμεύουν εκεί, μας μίλησε επί τόπου για τις παρεμβάσεις που γίνονται και την ανάγκη προστασίας του βιοτόπου και βγάλαμε αρκετές φωτογραφίες!

Η ομάδα του προγράμματος προετοίμασε την τελευταία παρέμβαση στο μάθημα των Αγγλικών σε συνεργασία με την υπεύθυνη καθηγήτρια των Αγγλικών, την κ. Θηβαίου. Η παρέμβαση αποφασίστηκε να συνδέεται με το θέμα της προηγούμενης συνάντησης, που αφορούσε την ανάγκη προστασίας των υδροβιότοπων και τις εθελοντικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στη Λέσβο σχετικά με αυτό το θέμα.

Συνοπτικά η πορεία της παρέμβασης ορίστηκε να είναι ως εξής:

A) παρουσίαση μέσω του φωτογραφικού υλικού που είχε συλλέξει η ομάδα κατά την επίσκεψή της στον υδροβιότοπο της Λιμνοδεξαμενής του Μολύβου καθώς και άλλου υλικού που συλλέχθηκε από το διαδίκτυο, των υδροβιότοπων της Λέσβου και των πουλιών που βρίσκουν καταφύγιο σ' αυτούς

B) παρουσίαση θεατρικού δρώμενου στα αγγλικά από παιδιά της ομάδας του προγράμματος στην τάξη στο οποίο παρουσιάζεται η ανάγκη φροντίδας των πουλιών και προστασίας από τους ασυνείδητους κυνηγούς.

Γ) Συμπλήρωση φύλλων εργασίας βασισμένων στο υλικό των παρουσιάσεων σχετικό με τα πουλιά, τα αμφίβια και τα έντομα που διαβιούν στους υδροβιότοπους. Έτσι οι μαθητές θα έρθουν σε επαφή με την σχετική ορολογία στα αγγλικά.

Ε) Κατασκευή σχετικής αφίσας με κανόνες περιβαλλοντικής συμπεριφοράς γενικά και ειδικότερα κατά τις επισκέψεις μας σε ευαίσθητες περιοχές όπως οι υδροβιότοποι

ΣΤ) εκτέλεση δρώμενου (με παντομίμα) όπου τα παιδιά του προγράμματος θα μιμηθούν ένα από τα πουλιά ή τα ζώα που έχουν αναφερθεί και οι υπόλοιποι μαθητές ρωτούν στα αγγλικά μέχρι να ταυτοποιήσουν ποιο είναι.

Ζ) αφήγηση λογοτεχνικών κειμένων σχετικών με το θέμα

Η) κατασκευή φωλιών και ταϊστών για πουλιά

Θ) παρουσίαση των εθελοντικών ομάδων που ασχολούνται με τη προστασία του περιβάλλοντος και ειδικότερα με την προστασία των πουλιών και των υδροβιότοπων.

Μια και ασχοληθήκαμε με την εθελοντική δράση για την προστασία του περιβάλλοντος δόθηκε έμφαση στην ευαισθησία που πρέπει να χαρακτηρίζει τους ενεργούς πολίτες για να διακρίνουν τις καταστροφές που γίνονται γύρω τους και να αναλαμβάνουν δράση. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση έχει μεγάλη σημασία η δέσμευση και η ευθύνη για την διάρκεια των δράσεων για την προστασία των βιοτόπων

Πολύ θετικά στοιχεία της δράσης αυτής είναι η συνεργασία καθηγητών, ομάδας μαθητών και εξωτερικών συνεργατών για τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού αλλά και για την εκτέλεση διδακτικής παρέμβασης που νομίζουμε ότι δημιουργούν ιδανικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Ακόμη δοκιμάστηκαν διάφορες εναλλακτικές διδακτικές μέθοδοι (θεατρικό δρώμενο, αφήγηση, λεκτικά παιχνίδια) και το υλικό προήλθε από την εκπαιδευτική επίσκεψη της ομάδας σε γειτονικό υδροβιότοπο.

Συμπερασματικά

Από τις τρεις αυτές διδακτικές παρεμβάσεις σε μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος φάνηκε πόσο η σχολική εκπαιδευτική πράξη έχει ανάγκη από μια ανανεωμένη εκπαιδευτική μεθοδολογία. Το πρόγραμμα «Νοιάζομαι και Δρω» μας επέτρεψε να δοκιμάσουμε να αναθέσουμε σε μια ομάδα μαθητών να σχεδιάσει και να εκτελέσει συγκεκριμένες διδακτικές παρεμβάσεις προς τους συμμαθητές τους και έτσι να δοκιμάσει νέα εργαλεία αλλά και να κρίνει την παραδοσιακή μέθοδο διδασκαλίας.

Επίσης αναπτύχθηκε ιδιαίτερα ζεστή συνεργασία μεταξύ των συναδέλφων εκπαιδευτικών που συνεργάστηκαν και της ομάδας του προγράμματος με αποτέλεσμα ουσιαστικά όλη η σχολική κοινότητα να εμπλέκεται στην διαδικασία. Νομίζουμε ότι αξίζει να γενικευτούν και να θεσμοθετηθούν τέτοιες εκπαιδευτικές δράσεις.

Νομίζουμε ότι έτσι δημιουργήθηκε ένα μοντέλο εκπαιδευτικού πειραματισμού.

Συμπερασματικά νομίζουμε ότι αν υπήρχε σκέψη εισαγωγής της εθελοντικής δράσης σαν διδακτικό αντικείμενο στην σχολική εκπαίδευση, θα προτείναμε το παρακάτω μοντέλο:

- δημιουργία μια ξεχωριστής ομάδας από μαθητές, με έναν-δύο υπευθύνους εκπαιδευτικούς, που θα επεξεργάζεται το θέμα αλλά θα έχει και συγκεκριμένη εθελοντική δράση,
- επιλογή συγκεκριμένων διδακτικών ενοτήτων από τους διδάσκοντες του σχολείου που συνδέονται με το θέμα
- δημιουργία και σχεδιασμός διδακτικών παρεμβάσεων με την συνεργασία της ομάδας μαθητών και διδασκόντων του σχολείου και εξωτερικών εθελοντικών φορέων
- αξιολόγηση και ανταλλαγή σε δίκτυο σχολείων αυτών των παρεμβάσεων ώστε να δημιουργηθεί ένα σώμα τέτοιων διδακτικών πρακτικών που θα χρησιμεύουν σαν παράδειγμα και σαν αφορμή έμπνευσης για τη δημιουργία νέων.

Διονύσης
Μάιος 2016, Λέσβος

Παύλου